

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Oktoober 2012 nr 9 (2409) • Tartu ülikooli ajakiri

SELLES NUMBRIS:

VÄITEKIRI: UIMASTIPROBLEEM NÕUAB
TEADLIKKU SEKKUMIST

VIKIPEEDILISTE TEADMISTEGA
MAGISTRANT RAUL VEED

ETAGI JUHT TEADUSE RAHASTAMISEST

NARVA KOLLEDŽ KOLIB
KAUAOODATUD UUDE MAJJA

Esmalt rikkaks ja siis...?

Sven Paulus
UT toimetaja

Käesolevas numbris viitavad kaks artiklit sellele, et tänases Eestis on puudu hoolimisest. Kui üheksakümnendail vireles enamik kaasmaalasi ellujäämise piiril, siis uue sajandi tuleku ning euroliitu astumise järel asuti püüdlema materiaalse väärtuste poole. Meedias ilmusid lood luksusvilladest, glamursetest pidudest, limusiinidest ja ainult hedonistlik elustiil näis järgimise väärilisena. Vaid mõni harv kampaania tuletas irooniliselt meelde, et võidab see, kel on surres kõige rohkem asju.

Majanduskriisi osutas vähemasti alguses, et tegelikult on muidki väärtusi peale asise heaolu tagaajamise. Ent pärast mitut surutiseaastat muutus majanduskasv taas riigi kõige pühamaks eesmärgiks. Samal ajal jutlustasid ärksamad inimesed kestlikust arengust, mis hõlmaks tervet inimkonda, mitte ainult väheseid väljavalituid. Kujutluspilt heast elust või Ameerika unenäost jõuab tänapäeval kõigini, kes vähegi meediat jälgivad. Kui su ümber on aga

nukker tööstusmaastik või hall kivlinna müür, sa ei kõnele riigikeelt ning haridustee on jäänud mingil põhjusel poolikuks, siis tahaks rususvast argipäevast kuidagigi eemale saada.

Nõnda on siinsamas head elu nautivate inimeste kõrval ka tuhandeid neid, kes suruvad süstla abil järjekordse doosi valge hiinlase nimelist meelemürki oma veenidesse. Sest nad ei saa, oska ega tahagi rottide võidujooksu kaasa teha. Ehk ei näe võimaluski selleks. Ja siis nad surevad. Üledoosidesse ja karmidesse haigustesse. Seal kusagil Ida-Virumaal või Lasnamäel. Meie pilkude alt eemal, sest nii võikaid uudiseid ei soovi tavakodanik oma argipäeva ilmestama. Palju põnevam on näiteks teha tutvust piltidega, millel näeb kuningliku perekonna paljastatud ihuliikmeid...

Doktoritöö jaoks narkomaanidega intervjuusid teinud Sigrid Vorobjovi sõnul kerkis narkoprobleem Eestis esile iseseisvusajal, seoses halastamatute sotsiaal-majanduslike muutustega. Nüüdseks oleme 21 aastat vabad olnud, ent ühiskondliku hooletuse ja tähelepanematuse eest tuleb siiani järjest kõrgemat hinda maksta. Niigi kahaneva rahvastikuga riigis on aastas sadakond üledoosi tõttu surnud noort meest majanduslikku sõnavara kasutades lihtsalt ressursi raiskamine.

Ajastu vaim toetab miskipärast ikka veel suhtumist, et kõigepealt saame rikkaks ja alles siis... saame õnnelikuks, hakkame pühenduma inimestele, kultuurile ja kõigele, mis meie eksistentsi aluseks on. Nii Tallinnas kui ka Tartus psühholoogiat õppinud Madis Masing viitab oma essees tõigale, et artiklite avaldamise võidujooksu asemel võiksid psühholoogid teha seda, milleks nad tegelikult on kutsutud. Analüüsida ühiskonna ja üksikisikute mentaalsust ning sealt vigu leides osutada võimalikele lahendusteedele. Sest tegelikult teavad kõik, mis on meile hea. Ainult vahel on vaja, et keegi seda meelde tuletaks.

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3700. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Rajalo; **toimetajad:** Marilyn Merisalu ja Sven Paulus; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograaf:** Andres Tennus; **infotoimetaja:** Liis Sandre, Kady Sõstar; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustatsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetusel lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maaaja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärn, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

- 5 TÜ ja Swedbank loid ärietika stipendiumi.
- 8 Ülikool tähistab 380 aastapäeva.
- 12 **PERSONOON:** Vikipeediliste teadmistega igavene üliõpilane Raul Veede.
- 16 **AKTUAALNE:** Festival tutvustab kirevat Korea kultuuri.
- 18 **AKTUAALNE:** TÜ majandusteadlased leidsid eestlaste töökohtade vahetamist uurides muu hulgas, et tööandjad suhtuvad välismaal töötanud kandidaatidesse pigem ettevaatliku uudishimuga.
- 20 **AKTUAALNE:** Narva kolledži uus maja pakub silmailu ja avastamisrõõmu.
- 25 **VÄITEKIRI:** Uimastiprobleem nõuab teadlikku sekkumist.
- 28 **TEADUS:** Kliima muutumine toob eestlaste jaoks kaasa ennekoike sagedasemad kuumalained.
- 32 **REISIKIRI:** Ülikooli mäetipu vallutuse raske tee.
- 35 **VILISTLANE:** Karjalast pärit Tartu patrioot Mika Keränen
- 38 **AJALUGU:** Tartu ülikool Eesti saja-aastases filmis
- 42 **ESSEE:** Andres Koppel teaduse rahastamise süsteemist
- 44 **ESSEE:** Madis Masing psühholoogia õpetamisest
- 46 Juubelid, stipendiumikuulutused, teated, tunnustused, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 2. novembril 2012.

Ülikooli ajaloo muuseum näitab üle 200 aasta vanust portsigarit

Alates 22. septembrist on võimalik TÜ ajaloo muuseumi uue eseme vitriinis imetleda üle 200 aasta vanust hõbedast portsigarit, mille kinkis taasavatud Tartu ülikooli esimesele rektorile Georg Friedrich Parrotile Vene keiser Aleksander I. Seda sündmust kinnitab portsigari kaane siseküljel asuv graveering, mis vitriinis külastajatelegi näha on.

TÜ ajaloo muuseumi näituste ja ürituste osakonna juhataja Terje Lõbu sõnul räägib perekonnalegend, et portsigar olevat libisenud G. Fr. Parroti taskust Põhja-Lätis asuvasse Burtnieki järve, kui ta seal koos oma poja Johann Jacob Friedrich Wilhelm Parrotiga uurimistööd tegi.

Portsigari leidis G. Fr. Parroti lapselaps Wilhelmine Girgensohn (sündinud Parrot) alles aastaid hiljem järves ujudes. Portsigar oli seejärel Girgensohnide perekonna valduses, kuid käesoleva aasta

Foto: Andres Tennus

19. märtsil annetasid Parrotite järeltulijad Lars ja Björn Girgensoht portsigari Tartu Ülikoolile,» lisas Lõbu.

Sama annetusega jõudis TÜ ajaloo muuseumisse ka J. J. Fr. Parroti sõrmus, mis paikneb ülikooli varakambris. Teadaolevalt oli J. J. Fr. Parrot koos oma teejuhtidega esimene inimene kuulsa Ararati mäe tipus ning

mainitud sõrmuse keskmes on just sellelt mäelt toodud laavatuukk ning külgedel kaks türkiisi.

TÜ ajaloo muuseumi fua-jees paiknev uue eseme vitriin «Tulnukas» annab võimaluse tutvustada ka neid muuseumisse jõudvaid esemeid, mis ei pruugi kohe leida oma kohta näituse-saalis. Eksponaate vahetatakse vitriinis neli korda aastas.

Supilinlased korraldavad konverentsi ja peo

19.–21. oktoobrini korraldavad TÜ, TTÜ Tartu kolledž ning Supilinna selts Tartus sügiskooli «See linn ja teine. Emajõe Ateenast Supilinna». Ettevõtmine ühendab endas äärmused: utopia ja päris linna, unistused ja nende purunemise, korra ja kaose, valge ja musta, sidudes esimese teisega ning andes Vitruviuse poolt kirjeldatud ruumi ja struktuuri reeglitele – tänavatele, väljakutele ja fassaadidele – nähtava kõrval nähtamatu mõõtme.

Sügiskooli on oodatud üli-

õpilased, õppejõud ja teadlased, tegevused on tasuta. Esimesel päeval on huvilistel võimalik osaleda TÜ peahoone kaldauditooriumis (nr 128) konverentsil, kus muu hulgas kõneldakse linnast kui kaosest, kui mälestusest, kui utopiast ja kui fantaasiast. Teiste hulgas esinevad professorid Ülo Matjus, Lilian Hansar, Vilen Künnapu, Leonhard Lapin ja Zenia Kotval. Pärast konverentsi saab osaleda ekskursioonil Supilinnas.

20. oktoobril esinevad 100-aastases koolihoones

Kroonuaia tänaval järjestikustes parallelettekannetega sessioonides Toomas Hendrik Ilves ja Mart Hiob, Ülar Mark ja Aet Annist. Seejärel saab kuulata Aune Valku ja Anzori Barkalajat, Mart Velskerit ja Enn Lillemetsa. Enne Supilinna seltsi sünnipäevapidu Lodjakojas tutvustatakse kogumikku «Teine linn. Supilinn».

Sügiskooli viimasel päeval saab Tü ajaloo muuseumi valges saalis muu hulgas osa etendusest «Linna lavastamine».

Lisainfo: www.supilinn.ee.

Stipendiumilepingu allkirjastasid Swedpanga Eesti juht Priit Perens (vasakult), TÜ eetikakeskuse juhataja Margit Sutrop ja TÜ sihtasutuse juhataja Ruth Kotsar.

Foto: Andres Tennus

Swedbank ja Tartu ülikool lõid ärireeetika stipendiumi

21. septembril allkirjastasid TÜ eetikakeskus, TÜ sihtasutus ja Swedbank lepingu doktorantidele mõeldud ärireeetika stipendiumide väljaandmiseks.

Eetikakeskuse juhataja professor Margit Sutropi sõnul võimaldab programm toetada ärireeetika alast õppe- ja uurimistööd, täiendada eetikakeskuse raamatukogu ning tõsta ärireeetika küsimuste üle toimuvate avalike arutelude taset. «Ühtlasi soodustab see erialadevahelist koostööd nii ülikooli sees kui ka ülikoolide vahel. Loodan väga, et sellest võimalusest haaravad kinni eri erialade doktorandid,» ütles Sutrop.

Swedbank Eesti juht Priit Perens lisas, et ühiskonna kestliku arengu seisukohast on stabiilses keskkonnas parem elada ja see aitab ka ettevõtetel pikaajaliselt edukalt äri teha. «Stipendiumi-

programmi loomisega soovimegi toetada arutelu ärireeetika ja vastutustundliku ettevõtluse vallas ja teemade sügavamalt analüüsi ettevõtlusvaldkondades ja avalikkuses laiemalt,» sõnas Perens.

Perioodil 2012–2014 antakse mõlemal õppeaastal välja kuni neli 2000 euro suurust stipendiumi. Stipendiumile saavad kandideerida kõikide Eesti kõrgkoolide akrediteeritud erialade doktorandid, kes on motiveeritud tegelema vastutustundliku ettevõtluse ja ärireeetika küsimustega ning soovivad teha selles valdkonnas teadusliku uurimistöö.

Ärireeetika stipendiume saab taotleda juba sel sügissemestril TÜ sihtasutuse stipendiumikonkursside raames. Taotlus tuleb sihtasutusele esitada hiljemalt 1. novembriks.

Vaata lisaks ka TÜ sihtasutuse konkursside nimekirja lk 47–49.

Arstiteaduskonnal täitus 380 aastat

11.–12. oktoobril tähistab arstiteaduskond 380 aasta möödumist teaduskonna avamisest ehk samas ka terve ülikooli asutamisest.

11. oktoobril toimub Biomeedikumi auditooriumis 1006 konverents, kus peab akadeemilise loengu professor Clive G. Wilson Suurbritanniast Strathclyde'i ülikoolist. Järgnevad doktorantide, õppejõudude, teadurite ja üliõpilaste sessioonid ning Biomeedikumi parema tiiva koridoristendidel saab uurida ka posterettekandeid.

Teisel päeval toimub konverents tehnoloogiainstituudis, et märkida farmaatsia instituudi 170. aastapäeva. Päevakava sisaldab ettekandeid, kus räägitakse nii farmaatsia professuuri ajaloost ja tänapäevast kui ka tulevikust. Pärast tutvustuskäiku instituudi ruumides peavad ettekandeid ka farmaatsiainstituudi doktorandid.

Sellele järgneval dekaani vastuvõtul ülikooli ajaloo muuseumis antakse üle kaks teaduskonna medalit.

Rector emeritus professor Alar Karist tunnustatakse toeka panuse eest arstiteaduskonna arengusse ning farmaatsia instituudi farmatseutilise keemia dotsent Toivo Hinrikust väljapaistva panuse ja pühendunud töö eest proviisorite koolitamisel ja farmaatsia ajaloo uurimisel.

Lisainfo: www.med.ut.ee.

Akadeemilisest kirjastamisest avatud maailmas

Tartu ülikooli kirjastus ja ülikooli raamatukogu kutsuvad kõiki huvilisi 25. oktoobril TÜ raamatukogu konverentsisaalis kell 10 algavale seminarile «Akadeemiline kirjastamine avatud maailmas».

Seminari eesmärk on tutvustada ülikooli kirjastuse uut kirjastamispoliitikat, anda ülevaade avatud juurdepääsuga publitseerimismudelitest, tutvustada rahvusvahelist praktikat ja raamatukogu pakutavaid publitseerimise platvorme ning käsitleda autoriõiguste ja vaba kasutuse litsentsidega seotud küsimusi.

Sel aastal on peaesinejaks Eelco Ferwerda Hollandist. OAPEN Foundationi esindaja ja Euroopa ülikoolide pressiühenduse presidendina on Ferwerda elektroonilise avaldamise teemadega tegelenud juba aastast 2005.

Seminar toimub 2010. aastal alustatud traditsiooni raames, milleks on iga-aastane Open Accessi nädal. Open Access on rahvusvaheline liikumine, mille eesmärk on toetada kirjanduse ja teaduse piiranguteta levitamist. Selle kasutamise ainsaks eelduseks on interneti kasutamise võimalus, seega on tegemist *online*-kirjandusega, mida on võimalik tasuta ja juurdepääsu piiranguteta lugeda, alla laadida, kopeerida, levitada, printida, viidata ja avaldada.

Seminari programm ja registreerimine: www.utlib.ee/openaccess.

Korporatsioon Lembela innustab verd loovutama

Koostöös verekeskusega korraldab korporatsioon Lembela tänavu 1. oktoobrist kuni uue aasta 30. aprillini akadeemiliste organisatsioonide vereandmise võistluse.

Kolmandat korda aset leidva ettevõtmise eesmärk on innustada nii enda kui ka kõigi teiste akadeemiliste organisatsioonide liikmeid panustama ühiskonna hüvanguks ehk tegelema doonorlusega.

Korporatsioon Lembela liikme Sirlu Kalbuse sõnul on vereandmine ilmekas näide sellest, et head teha on imelihtne. «Piisab igaühe väikesest panusest ja teost, et kokku saaks midagi märkimisväärset.»

Verd saavad loovutama minna kõik akadeemiliselt organiseerunud isikud, nii korporatsioonide kui ka seltside liikmed (sh rebaseid/ noorliikmed, tegevliikmed, vilistlased). Verd saab anda nii

Tallinnas kui ka Tartus. Ettevõtmises osalemiseks tuleb verekeskuste registratuurist küsida registreerumisleht, kuhu panna kirja enda andmed.

Eelmisel kahel korral kuulutati kõige heateotahtelisemaks akadeemiliseks organisatsiooniks korp! Sakala.

«Käesoleval õppeaastal on teistel akadeemilistel organisatsioonidel kindlasti võimalik korporatsioon Sakalale konkurentsi pakkuda ja proovida tiitel endale saada,» märkis Kalbus. Eelmisel õppeaastal loovutati ettevõtmise raames verd 496 korral kokku 223,2 liitrit.

Kalbuse sõnul loodavad korraldajad käimasoleva vereandmise võistlusega loomulikult eelmise õppeaasta osalejate arvu mitmekordistada. Kõige enam heategusid teinud akadeemilisi organisatsioone autasustatakse kevadsemestril.

Ülikool korraldab perepäeva

26. oktoobril kell 11–17 toimub Lossi 36 õppehoones, Chemicumis ning Tartu ülikooli muuseumides ja botaanikaaias ülikooli perepäev.

Päeva jooksul saab kuulata loenguid, osaleda töötubades, ekskursioonidel ja uudistada näitusi. Põnevaid tegevusi jagub kogu perele, alates lasteaialastest ja lõpetades vanavanematega. Näiteks tähetornis on võimalik lennutada tahkekütusega raketti, Chemicumis määrata säilitusainete sisaldust limonaadis ja

toomkiriku tornide juures sepsitada naelu.

Loengutes kõneletakse nii sotsiaalmeediast, perest ja ajajuhtimisest, elust Jaapanis kui ka lapse andekuse toetamisest. Muuseumid ja botaanikaaed on avatud terve päeva ja sissepääs on perepäeval osalejatele tasuta.

Osa töötube toimub inglise keeles, paljudesse töötubadesse on vajalik eelnev registreerimine.

Lisainfo ja eelregistreerimine: siseveeb.ut.ee/perepaev.

Füüsikahoone sai nurgakivi

4. oktoobril kell 16 pandi nurgakivi Tartu ülikooli füüsika instituudi uuele õppe- ja teadushoonele.

TÜ teadusprorektori, endise füüsika instituudi direktori Marco Kirmi sõnul avab uus füüsikahoone tänapäevased võimalused füüsika, materjaliteaduse ja nanotehnoloogia alastele uuringutele Tartu ülikoolis, tõeses ülikooli rahvusvahelist konkurentsivõi-

met. «Kaasaegsed õpperuumid ja tippsüstusega teaduslaborid katavad nii üliõpilaste kui ka ettevõtjate vajadused Eestist ja kaugemalt,» lisas Kirm.

Uus füüsikahoone valmib Maarjamõisa tehnoloogialinnakus Viljandi mnt 42 krundile. Hoone pindalaks on ligi 13 000 ruutmeetrit ja see peaks plaanide kohaselt valmis saama 2014. aasta aprillis.

Demokraatia tähendus Eestis

Tänavu septembris algas Eestis rahvusvaheline Euroopa sotsiaaluuring, mille eesmärk on selgitada välja eestlaste arusaamad demokraatia tähendusest.

Tartu ülikooli eestvedamisel toimivas uuringus osaleb ligi 5000 inimest Eestist.

TÜ sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika vanemteaduri Mare Ainsaare sõnul on senised uuringud Eestis näidanud, et inimeste rahulolu demokraatiaga on aastate jooksul kasvanud. Demokraatiaga rahulolu on seotud ka inimeste elukvaliteediga, sest mõjutab oluliselt inimeste üldist eluga rahulolu. «Samas on see erinev eri sotsiaalsetes rühmades, mida mõjutab näiteks ligipääs arvutile ja vabale informatsioonile,» täpsustas Ainsaar.

Eesti inimeste rahulolu demokraatia arenguga on suurem kui Lätis või Leedus, kuid jääb all paljudele teistele Euroopa riikidele. Euroopa sotsiaaluuring 2012 mõõdab nii toetust demokraatialle, demokraatia tähendust inimeste jaoks kui ka rahulolu demokraatiaga Eestis.

Euroopa sotsiaaluuringut korraldatakse Eestis viiendat korda. Kõik uuringu andmed on vabaks kasutamiseks kättesaadavad alates järgmise aasta oktoobrist. Käesoleva aasta andmete kogumist rahastab haridus- ja teadusministeerium Euroopa regionaalarengu fondi vahendusel. Uuring kuulub Eesti teaduse teekaardi projektide hulka.

Varasemad uuringu tulemused ja andmed on kättesaadavad aadressil www.ess.ut.ee.

OTSID KOHTA?
KUS KORRALDADA REBASTE RISTIMIST,
KURSUSEÕHTUT VÕI SÜNNIPÄEVAPIDU

TULE TARTU ÜLIÕPILASMAJJA!

PEOSAAL (kuni 100 inimest)

üliõpilasürituste korraldamiseks

BAARIRUUM (kuni 35 inimest)

kursuseõhtute, sünnipäevade korraldamiseks

TREENINGSAAL (165 m²)

tantsutreeningute, aeroobika- ja võimlemistundide läbiviimiseks

KONVERENTSISAAL (kuni 35 inimest)

Lisainfo: Tartu Üliõpilasmaja, Kalevi 24

www.tym.ee, tym@ut.ee

tel 7 302 400

Ülikool tähistab 380. aastapäeva

Oktoobri teises pooles tähistatakse Tartu ülikooli asutamise 380. aastapäeva, millest on oodatud osa saama kõik huvilised.

Aastapäeva auks ilmub raamat «Tartu Ülikooli legendid», mis tutvustab humoorikas võtmes isikuid ja sündmusi, mis kuuluvad ülikooli juurde. Teos pole akadeemiline ega ajalooline ega pretendeeri seega absoluutsele tõele. Raamatus tuleb juttu sellest, kuidas ülikoolilinna eripära on nimelised tänavad ja mälestus-sambad, millega peetakse mees parimaid teadlasi ja õppejõude. Lugeda saab ka Eesti molekulaarbioloogia isaks peetavast Artur Linnust. Kogumikus on ka peatükid legendaarsest sotsioloogiaborist, vanast anatoomikumist, venemeelsest sõjandusõppest ülikoolis, Rajacast, levimusiikapäevadest, ülikoolilinna seltsielust, kolhoosis töötamisest, tudengikommunuidest ja paljust paljust muust.

21. oktoobril on telekanalis ETV2 Tartu ülikooli teemapäev. Saab näha lõbusat minisarja «Tartu elukool», mille on kirjutanud ja lavastanud Ivar Põllu. Sari pakub üllatuserohket teekonda ülikooli ja Tartu eri kohtade, aegade ja isiksuste kaudu. Linastub ka dokumentaalfilm «Mäetipp TÜ 350» Kesk-Pamiiri mäestikust Tartu Ülikooli nime kandva mäetipu taasvallutamise alpiklubi Firn poolt.

25. oktoobril toimub ülikooli aulas aastapäevakontsert.

Loe ka reisikirja tipu vallutamisest lk 32-34.

Botaanikaaias saab imetleda kivistisi ja maailmalõpu taimi

Alates 26. septembrist on võimalik Tartu ülikooli botaanikaaias külastada näitust «Maailmalõpu taimed», mis valmis koostöös TÜ loodusmuuseumiga.

Näituse nimi tulenes teadlaste öö festivalist, kus läbiv teema oli tänava rohkelt kõneainet pakkuv maailmalõpp.

«Maa geoloogilisest minevikust on teada mitmeid massilisi väljasuremisi. Üldteada on näiteks dinosaurususte mõistatuslik kadumine,

kuid vähem teatakse seda, et paljud dinosaurususte kaasaegsed taimed elasid selle «maailmalõpu» üle ja on tänapäevalgi üsna sarnased kümneid või isegi sadu miljonide aastaid vanade kivististega,» rääkis paleontoloog Oive Tinn.

Näitusel saab tutvuda nii kivististega TÜ loodusmuuseumi kogudest kui ka elusate fossiilidega botaanikaaias kollektioonidest.

Näitus jääb avatuks 14. oktoobrini.

**Academia
Gustaviana
380**

Tartu Ülikooli asutamispäeva kontsert
neljapäeval, 25. oktoobril 2012 kell 18
ülikooli aulas

**Bachi KOHVIKANTAAT ja
barokiaja muusikapärilid**

Kavas:
Corelli, Bodin de Boismortier, Purcell ja
Bachi KOHVIKANTAAT
„Nüüd vaikige ja ärge lobisege“

Barokkansambel
CORELLI CONSORT ajastu pillidel

Solistid:
Hele-Mall Leego (Lieschen, sopran)
Tiit Kogerman (Jutustaja, tenor)
Uku Joller (Schlendrian,
Liescheni isa, bass-bariton)

 TARTU ÜLIKOO

Kontsert on tasuta. Kõik huvilised on oodatud!

Inauguratsiooniloeng salapärastest neerudest

9. oktoobril kell 16.15 peab TÜ nefroloogia professor Mai Rosenberg ülikooli aulas inauguratsiooniloengu «Salapärased neerud tervetel ja haigetel».

Nefroloogia aktuaalseim küsimus tänapäeval on kroonilise neeruhaiguse varajane avastamine ja edasise progresseerumise ennetus. Krooniline neeruhaigus areneb ilma oluliste kliiniliste tunnusteta paljudel inimestel, kellel on kõrge vererõhk, suhkurtõbi või muu hilisemat neerukahjustust põhjustav haigus. Kui ajalooliselt on nefroloogide tegevusvaldkond pöördunud peamiselt kuseteede infektsioonide ja elanikkonna hulgas suhteliselt harva esinevate haiguste raviga, nagu näiteks glomerulonefriidid ning neeruasendusraviga, siis tänapäeval on haigestumus muutunud.

Kõrge vererõhk ja suhkurtõbi on elanikkonna hulgas sage ja seoses urbaniseerumisega prognoositakse plahvatuslikku globaalset suhkurtõve leviku ning sellega kaasnevate tüsistuste sagenemist, mis on toonud kaasa vajaduse kaasata endokrinoloogide kõrval haigete uurimisse mitmeid teisi erialaspetsialiste, sealhulgas nefrolooge.

Kuigi viimastel dekaadidel on arusaamad kroonilise neeruhaiguse patogeneesimehhanismidest paranenud ja kasutusele on võetud mitmeid uusi ravimeid, ei ole selle haiguse ravi veel piisav, et hoida ära sellist neerukahjustust,

Nefroloogiaprofessor Mai Rosenberg kõneleb kroonilisest neeruhaigusest.

Foto: Andres Tennus

tust, kus on vajalik rakendada neeruasendusravi – dialüüsi või neerutrantsplantaatsiooni.

Inauguratsiooniloenguga esinev professor Mai Rosenberg lõpetas 1984. aastal Tartu riikliku ülikooli arstiteaduskonna ravi erialal ja 1985. aastal samal erialal internatuuri. Pärast doktoriõpinguid Tartu ülikoolis ja osaliselt Harvardi ülikoolis, kaitses ta 1998. aastal Tartu ülikoolis meditsiinidoktori väitekirja, mille teema oli kroonilise neeruhaiguse progresseerumine.

Mai Rosenberg on töötanud pärast internatuuri Jõgeva rajoonihaiglas Põltsamaal, Tartu kliinilise haigla sisekliinikus alates 1989. aastast ja alates 2000.

aastast TÜ kliinikumi sisekliinikus. Ta on töötanud alates 1989. aastast Tartu ülikoolis arstiteaduskonna sisekliinikus assistendi, teaduri, vanemteaduri ja dotsendina.

Tänavu valiti Mai Rosenberg TÜ arstiteaduskonna nefroloogia professoriks. Tema teadustöö peamised uurimisvaldkonnad on seotud ägeda neerukahjustuse ja kroonilise neeruhaiguse epidemioloogiaga, kroonilise neeruhaiguse, sealhulgas neerutrantsplantaadi progresseerumisega seoses olevate patogeneesimehhanismide uurimisega, ning mineraalide ainevahetuse ja kehakoostise omavaheliste seoste analüüsimisega.

Universumi süvastruktuuri mõistmise tee

18. oktoobril kell 16.15 peab TÜ kõrge energia füüsika professor Martti Raidal ülikooli aulas inauguratsiooniloengu «Kõrge energia füüsika – tee universumi süvastruktuuri mõistmiseks».

Fundamentaalfüüsika kõige olulisem küsimus tänapäeval on massi päritolu küsimus. Praeguste teadmiste baasil saab väita, et me teame universumi kogumassi moodustavast aineist vaid 4% omadusi. Selleks on tavaline aine, millest koosneme ka meie. Universumi tumeaine ja tumeenergia kohta, mis annab ülejäänud massiosa, pole teada midagi muud

peale selle, et see on olemas ja mõjutab universumi arengut.

Kõrge energia füüsika üks eesmärk on järgnevate aastate jooksul leida eksperimentaalne kinnitus universumi tumeaine ja tumeenergia füüsikale.

Loengus annab professor Raidal ülevaate nii massiga seotud füüsikaprobleemidest kui ka maistest ja satelliitidel paiknevatest eksperimentidest universumi süvastruktuuri uurimiseks.

Kõrge energia füüsika professor Martti Raidal lõpetas Tartu ülikooli füüsika eriala 1992. aastal. Doktorikraadi omandas ta 1995. aastal

Helsingi ülikoolis kõrge energia füüsika alal. Edasi töötas professor Raidal järel doktorina Valencia ülikoolis, DESY laboratooriumis Hamburgis, California ülikoolis Riverside'is ja Euroopa tuumauuringute keskuses (CERN).

Eestisse naasnuna töötab Martti Raidal keemilise ja bioloogilise füüsika instituudis ja nüüdsest ka Tartu ülikooli füüsika instituudis. Professor Raidali olulisemad teadustöö suunad on kiirendifüüsika ja astroosakeste füüsika. Ta juhib Eesti teadlaste sellealast tööd CERN-is ja astroosakeste füüsika tippkeskuses.

Kõrge energia füüsika professor Martti Raidal räägib loengus, kuidas uurivad teadlased universumi struktuuri.

Teadustrükiste ja õppevahendite
KIRJASTAMINE

Trükiste
KUJUNDAMINE

Käsikirjade
TOIMETAMINE ja
KORREKTUUR

VÄIKETRÜKISED ja
PALJUNDAMINE

TARTU ÜLIKOOL
KIRJASTUS

www.tyk.ee

Teaduskirjastus aastast 1632

VIKIPEEDILISTE
TEADMISTEGA
MAGISTRANT

Foto: Andres Tennus

Lapsepõlves Elva linna raamatukogud läbi lugenud Raul Veede on Tartu ülikooliga olnud seotud kogu iseseisvusaaja. Igavese üliõpilase-
na on ta tudeerinud kolme eriala ning hoolitseb Tartu linna avalikkus-
hete ja äsja juubelit tä-
histanud eestikeelse Vi-
kipeedia toimimise eest.

Sven Paulus

sven.paulus@ut.ee

Tartu vanim puitehitis ehk Uppsala maja peidab endas hulganisti põnevaid soppe ja nurgakesi, mida sel suvel linnavalitsuse teabeteenistusega liitunud Raul Veedele siiani meeldib avastada. Selle sisehoo-
vis istudes lausub ta, et esimesed andmed hoone kohta pärinevad juba 17. sajandi lõpust. Aegade jooksul on maja asukateks olnud eri elualade esindajad: alates õue-
kohtu sekretärist ning lõpetades sadulsepa ja rätsepmeistriga.

Raul on mõnes mõttes hea näide Tartu vaimust. Ehk tudengist, kes asus auditooriumites loenguid kuulama juba 20 aastat tagasi. Algul huvitas teda eesti keele filoloogia, ent siis võttis ta kursi hoopis filosoofiale ja tegeles vahepeal mitu head aastat ka asürioloogiaga. Ülikooli hingekir-
jast sisse ja välja on Veede käinud mitmel korral ning võtnud ka kõikvõimalikke akadeemilisi puhkusi ja viivitusi. «Raseduspuhkus välja arvatud,» muigab ta.

Praegu jätkab mees õpinguid filosoofiamagistrandina. Siinse üli-
kooli puhul võib tudengit kõige enam akadeemilisuus ehk erialade lai haare ja nende kokkupuude sa-
mal ajal. Kus mujal saakski suhelda

ühtviisi nii keemikute, füüsikute ja geneetikute kui ka klassikaliste filoloogide, ajaloolaste ja teoloogidega. Veede kinnitusele rikastab see kõik märgatavalt silmaringi.

Üleminekuajal ülikooli astunud Raul lausub, et toona oli kohti, kus vanad süsteemid enam ei toimunud ja uusi veel polnud. «See tähendas, et kes tahtis, sai ülikoolis suhteliselt kaua rahumeeli olla ja õppida igasuguseid asju, mis teda vähegi huvitasid, ilma et mingeid sanktsioone oleks kohe järgnenud.»

VABRIKULE SARNANEV ÜLIKOO

Sestap kuulas ta loenguid rahvaluulest, usuteadusest, ajaloost ja mujaltki. Nüüdseks on aga enamik Eesti ülikoole muutunud konveieriteks, kus inimene tuleb ühest otsast sisse ja peab teisest väljuma. Seejuures on väga tähtis, et õppur saaks kutse ja hakkaks sel alal kohe tööle. «Seda miskipärast võetakse ühe parameetrina, mis näitab ülikooli töö hädust. Tegelikult ülikool pole ju kutsekool, aga sellest on inimestel raske aru saada,» imestab mees.

Just teised üliõpilaseks olemise kaasnivad suhtlemise vormid ja tegemised annavad Veede meelest suure osa sellest, mis ülikoolis tegelikult on ja mida kõike loengutest ei saa. Kaks asja, mis talle tänases ülikoolis muret teevad, on bürokratiseerumisprotsess ning töö, et hoolimata sõnadest pole

praktikas näha märke, et massiülikooli staatusest soovitaks loobuda.

Akadeemilises seltskonnas palju liikunud Veede on muu hulgas vastu võtnud eksamit, retsenseerinud magistritöid ja teadusartikleid. Oma uurimishuvi on ta praegu suunanud Newtoni ajastule. Raul napsab ootamatu paralleeli ja teatab, et toona sai kõige tõhusamalt teadust teha härrasmehest teadlane. Selline, kes ei pidanud keskenduma koodidega etteantud teadusartikli normidele, loengute ettevalmistamisele või tudengite tööde parandamisele.

Tänapäeval olevat see sisuliselt samamoodi. Sügavale teadusprobleemidesse saab vaadata pigem see teadlane, kes teenib elatist mujal kui ülikoolis. «Aga seda voli on väga vähestele antud,» tõdeb ta.

Viimased tosin aastat on Veede ise leiba teeninud nii tõlkija, toimetaja kui ka ajakirjanikuna. Sellele lisaks on mees käimas hoidnud augustis kümnendivanuseks saanud eestikeelset Vikipeediat, mille kasutajakonto tegi ta endale juba 2004. aastal. Tasapisi sinna artikleid kirjutades jäi ta kogukonnale silma kui kirjaoskaja inimene ning õige varsti asus ta administraatori ametisse.

Tänaseks MTÜ Wikimedia Eesti juhatusse kuuluv Raul ütleb, et viimase dekaadi arengud on olnud meeletud. Kõigile vabalt kättesaadavasse võrguvaramusse on ilmunud üle 100 000 omakeelse artikli, mis tähendab, et enamikus

valdkondades on tekstid sisuliselt olemas. Vikipeedia toimetajate aktiivsesse tuumikusse kuulub muide vaid ligi 30 inimest. Ent on ka läbiastujaid: neid, kes vahel kribavad valmis mõne artikli ning neidki, kes korra aastast käivad täiendamas oma elulooartiklit.

INFOVABADUSE EESTKOSTJA

Nõnda mahuka teadmistepagasi ülalpidamine pole lihtne. Käesoleva aasta alguses ilmusid meediasse üksteise järel teated kavades nagu SOPA, PIPA ja ACTA. Mitmed neist oleks läbiminekukorral tõenäoliselt kardinaalselt muutnud interneti senist palet. Ja mitte paremuse poole, vaid suurkorporatsioonide huvidest lähtuvalt.

Veede haaras sule ja kirjutas info vaba liikumise kaitseks mõjuka arvamuse artikli. Diskussiooni astumise asemel soovitas peaminister Ansip kriitilistel kodanikel kanda fooliummütsi ja võtta mullivanni... Neljätähelised kavad on nüüdseks kalevi alla pandud, ent väitlused ja võitlused vaba infoajastu eest kestavad edasi.

Rauli sõnul oleks Vikipeedia tegijate jaoks ideaalne, kui võimalikult palju teavet liiguks vabalt. Ta ei vaidle vastu autoriõiguse algele mõttele, mis pidi tagama selle, et autor saaks oma teostest ära elada. «Aga väga raske on teenida tulu 70 aastat pärast oma surma. Isegi aasta pärast iseenda surma on autoril suhteliselt raske seda raha

Fotovõistlusel "Kultuurimälestised Vikipeediasse" osalenud töö.

Foto: Mihkel Lehtmets

kulutada,» nendib Veede iroonilise muigega. Ja lisab, et vanad hiinlased armastasid paberraha haudadel põletada, et surnutel ikka teises ilmas raha oleks.

Mõistusega võttes saab näiteks Walt Disney ise oma korporatsioonist väga vähe kasu. Sestap usub Raul, et igasugu piirangud ja autoriõiguse tähtaegade pidev pikendamine tõkestavad kultuuriprotsessi.

Õnneks usaldavad inimesed Vikipeediat üha enam. Ka näiteks operatiivsete uudiste puhul. Ja see on pikaajase administraatori meeletult tohutu vastutus. Artiklite usaldusväärsuse küsimusele vastates viitab ta oma magistritöö juhendajale Enn Kasakule, kelle hinnangul on iga entsüklopeedia mõeldud vähikutele, sest spetsialist näeks igas sissekandes vigu või puudujääke.

Veede ütleb, et ideaalkujul peaks iga faktiväide Vikipeedias olema tagatud viitega. «Olen täiesti nõus, et Vikipeedia ei tohiks olla see allikas, millele üliõpilased oma uurimustes viitavad. Aga see võiks olla koht, kust inimesed otsivad artikli lõpust allikad üles ja hakkavad sealt oma tööga pihta,» lausub teabevaramu üks loojatest.

VIKIPEEDIA TULEB TÄNAVALE

Tänapäeva võrgustuvale ühiskonnale iseloomulikult on ka emakeelse Viki põhialuseks iseorganiseeruv laienemine. Autorite seltskond püüdleb sinnapoole, et eri valdkondi süstemaatiliselt täiustada ning hoida ühtviisi nii kvantiteeti kui ka kvaliteeti. Nõnda rõõmustab Veede projekti üle, mis koostöös teadusajaloo ja teadusfilosoofia Eesti ühendusega võimaldab võrku üles lükkida Eesti teaduse biograafilise

leksikoni. See aga tähendab laias laastus umbes 6000 päris uut sissekannet.

Ent arenguplaane on teisi. Nimelt hakkab Viki jõudma internetist välja, otse tänavale. «Olen püüdnud käima lükata sellist asja nagu Tartupeedia, mis peaks katma rohkem või vähem süsteemselt kogu Tartu linna,» ütleb Raul. See eeldab kõvasti telgitagust tööd, artiklite sorteerimist ja fotode ülevaatamist. Intervjuule eelnendul päeval Toome poe kohta artikli üles laadinud mees teab, kui vähe on mõne asja kohta allikaid. Sellegipoolest on ehk tulevikus suvalise Tartu objekti ees seistes võimalik saada nutiseadme abil selle artefakti kohta Vikipeediast pädevat infot.

Aga ülikool ja Vikipeedia ning nende vaheline koostöö? Aeg-ajalt termostest kollasesse kruusi piimaga kohvi kallav Veede teatab, et võimalused on väga suured. Äsja on lõppenud kultuurimälestiste pildistamise võistlus, kus oma auhinna pani välja ka ülikool. Samuti võiks koostöö täiendada ülikooli rektoreid puudutavaid sissekandeid ning tuua visuaalset materjali õppejõudude piltide näol. «Me võiks ka proovida kõik vanad dissertatsioonid digitaalseerida ja eestikeelsetes vikitektides avaldada,» pakub Raul.

«Usun, et kui sellised andmed oleksid ühtlase koguna ja taustaga varustatult uurijatele kättesaadavad, pakuksid nad väga suurt huvi ja sealt võiks selguda palju põnevat.» Ta toob oma uurimisvaldkonnast näite, kuidas TÜ oli üks esimesi ülikoole, kus hakati tutvustama Newtoni uut füüsikat.

Mis ikkagi sunnib teda jäндama sellise rahvaalgustusliku tööga? Raul mõtleb tükk aega ja kahtlustab siis, et kõiges on «süü-

WIKIPEEDIA VÄIKSEM VEND VIKIPEEDIA

Eestikeelne võrguent-süklopeedia Vikipeedia, millel on pea 52 000 registreeritud kasutajat. tähistas augusti lõpus oma 10. sünnipäeva. Selle aja kestel on võrguvaramusse vabatahtlike abiga jõudnud enam kui 100 000 eestikeelset artiklit. Vikipeediat haldava MTÜ Wikimedia Eesti juhatuse liige Raul Veede on seadnud eesmärgi jõuda vähemalt miljoni sissekandeni. Maailma suurimas, inglisekeelses Wikipedias on praegu enam kui neli miljonit artiklit. 2001. aastal alustanud Wikipedia on kiiresti kasvanud üheks maailma suurimaks võrgus olevaks teabeallikaks, kus 77 000 aktiivset panustajat töötab 285 keeles enam kui 22 miljoni artikli kallal.

di» tema ema. Raamatukogutöötaja lapsena luges ta esmalt läbi Elva linna lasteraamatukogu, siis pea terve linnaraamatukogu ning järgmiseks avanesid tema ees juba TÜ raamatukogu uksed.

Veede arvab, et ilmselt motiveerib teda sarnaselt teistele vikipedistidele ehk vanamoelisenagi tunduv romantiline arusaam, et teadmised on põhimõtteliselt head ja vajalikud. «Lollus pole kunagi uhkuse asi. Mitteteadmist ei pea otseselt häbenema, aga sa pead aru saama, et see on puudujääk, millega tuleb tegeleda,» lausub magistrant filosoofilise rahuga. ①

Korea traditsiooniline ja moodne ehitus on kokku saanud Lõuna-Korea pealinnas Soeulis.

Foto: Virve-Anneli Vihman

Festival tutvustab tartlastele kirevat Korea kultuuri

15.–21. oktoobrini saab Tartus aset leidva festivali jooksul tutvuda Korea kultuuriga, osaleda teaduslikul konverentsil, vaadata Korea filme, fotonäitust jpm.

Korea nädala ühe Eesti korraldaja Virve-Anneli Vihmani kinnitusele toimub festival paljuski Tartu ülikooli hea partneri, Pusani ülikooli ajalooprofessori Sang Gum Li eestvedamisel. Professor Li uurib Balti ajalugu ja kirjandust ning töötas terve eelmise õppeaasta Tartu ülikoolis. «Enne seda oli ta korraldanud esimese Balti-teemalise konverentsi oma koduülikoolis. Seekord tehti ettepanek korraldada Korea ja Balti koostööle pühendatud seminar siin ning see langes kokku Tartu ülikooli laiendatud Aasia huvi-

dega,» selgitas Vihman. Ta lisas, et rektor Alar Karise kevadine

visiit Lõuna-Koreasse kinnitas arvamust, et sealne kultuur ja

STIPENDIUMID KOREA ÜLIKOOLIDES ÕPPIMISEKS

Alates käesolevast õppeaastast on kõigil TÜ üliõpilastel võimalik õppida vahetusüliõpilasena Pusani ülikoolis Lõuna-Koreas. Vahetusüliõpilasele on tagatud tasuta õpe ning stipendium (2 500 000 Lõuna Korea vonni ehk veidi üle 1700 euro). Kandideerimistähtaeg on 17. oktoober.

Lisainfo: www.ut.ee/konkurss-pusani-ulikooli.

Eesti riik on kaasatud stipendiumiprogrammi «Duo-Korea», mille eesmärk on toetada bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste vahetust Eesti ja Korea ülikoolide vahel. Lisainfo: www.aseduo.org.

mõtteviis sobivad eestlastele hästi. Külaskäigu tulemusel on Tartu ülikoolil sõlmitud leping kolme Korea ülikooliga ning kahega, sh Korea tippülikooli, Seouli rahvusülikooliga, kestavad veel läbirääkimised.

Esialgul planeeritud Korea ja Balti riikide koostööle pühendatud seminarist kujunes aga pikem Korea partnerite sponsorluse toel kultuuri tutvustav festivalinädal, kuhu on oodatud ka huvilised väljastpoolt ülikooli. «Tartu linnarahvale on see väga hea võimalus tutvuda ühtaegu nii eksootilise kui ka sarnase riigi kultuuri, ajaloo ja nüüdisajaga,» märkis Vihman.

Fotonäitus on avatud TÜ ajaloo muuseumi trepikoja liftišahtil lausa kaks nädalat, alates 15. oktoobrist. Värskeid Korea filme

näidatakse Laial tänaval asuvas Elektriteatris 17.–20. oktoobrini. Lisaks toimuvad traditsioonilise muusika kontsertetendused, mis on liidetud Tartu vanamuusika festivali «Orient et Occident» kavasse (17. ja 19. oktoobril Tartus ning 18. oktoobril Viljandis). 20. oktoobril toimuv akadeemiline seminar on samuti avatud kõigile huvilistele, sest seal leiab TÜ kultuuriteaduse ja kunstide instituudi vanemteaduri Märt Läänemetsa hinnangul mõtteainet igaüks, kes on huvitatud Aasia kultuurist, majandusest, poliitikast, akadeemilisest maailmast ja koostööst Eestiga.

Vihman mõõnis, et Korea on Eesti teadlastele ja üliõpilastele veel suhteliselt avastamata riik, kuid mõningaid koostöökon- takte siiski on. Näiteks tegi

TÜ füüsika instituut aastail 2005–2008 koostööd Lõuna-Korea suurfirma Samsungiga plasmadispleide materjalide täiustamise ja uute materjalide loomise vallas. Seal sündis koostööleping Jeonju ülikooliga. Lõuna-Korea ettevõtte Maeil Dairies Company on aga ühes oma tootesarjas võtnud kasutusele TÜ piimhappebakteri *Lactobacillus fermentum* ME-3.

Korea festivali korraldavad TÜ kultuuriteaduste ja kunstide instituut ning Pusani rahvusülikooli Euroopa Liidu keskus, toetavad Korea saatkond Soomes, Korea fond, Pusani rahvusülikool, Tartu ülikool ja Tartu linn.

Lisainfo:
www.ut.ee/en/korean-festival.

Koread ja Eestit ühendab sarnane ajalugu

Sang Gum Li

Lõuna-Korea Pusani rahvusülikooli ajaloo professor

Nii Koread kui ka Eestit on ajalooliselt mõjutanud nende naabruses asuv suurriik, Eesti puhul Venemaa, Korea puhul Hiina. Hiina kultuur ja keel on Korea ühiskonnas mänginud tähtsat rolli, Korea oli osa Hiina suurest kogukonnast.

20. sajandi alguses kaotas Korea iseseisvuse Jaapanile ning järgnes 35-aastane okupatsioon. Eesti aga langes taas Nõukogude Liidu okupatsiooni alla. Okupatsiooni ajal kannatasid tõsiselt mõlema väikeriigi kultuur ja keel, inimesed

pidid kõnelema vastavalt vene või jaapani keelt, paljud omakeelsed tegevused (k.a kirjandus) olid keelatud. Neile raskustele vaatamata püüdsid aktiivsemad kultuuritegelased säilitada oma riigi kultuurivaramut. Tänu sellisele vastutegevusele suutsid mõlemad väikeriigid iseseisvuse taastades oma kultuuri edasi kanda. Veelgi enam: nii Korea kui ka Eesti on väga kiirelt arenenud. Nii Eesti kui ka Korea on jõudsalt arendanud infotehnoloogia valdkonda. Eestil on maailma suurim internetitelefoni tarkvara firma Skype, Koreal on elektroonikatootjad Samsung, LG jt. Riigid võidaksid palju, kui suudaksid

IT-valdkonnas koostööd teha. Mõlema riigi ajaloo on sarnasusi, mõlemad riigid on olnud okupeeritud. Mõlema riigi puhul saab tuua vastavaid sotsioloogilisi, kultuurilisi või majanduslikke näiteid, millega saab anda ka hea kontrastse ülevaate Euroopa ja Aasia kolonialismi kohta. Eesti ja Korea saavad koostööd teha ka Euroopa Liidu ja Venemaa teemadel. Eesti on Venemaaga tihedates sidemetes nii ajalooliselt kui ka geograafiliselt, teisalt on Eesti Euroopa Liidu liige. Venemaa roll on Kaug-Idas Põhja-Korea tuumarelvastuse tõttu suurenemas. Seetõttu peab ka Korea Venemaaga sidemed säilitama.

TÜ teadlased uurisid ametialase mobiilsuse tegureid ja mõju

Tartu ülikooli majandusteadlased leidsid eestlaste töökohtade vahetamist uuries muu hulgas, et tööandjad suhtuvad välismaal töötanud kandidaatidesse pigem ettevaatliku uudishimuga.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Majandusteadlased Pille Mötsmees, Liis Roosaar ja Jaan Masso uurisid projektis «Ametialase mobiilsuse tegurid ja mõjud Eestis» töökohtade vahetamist soodustavaid ja takistavaid tegureid ning tööalase liikumise tagajärgi.

Projekti eestvedaja Pille Mötsmees, kelle doktoritöö teemaga uuring haakub, tunnistas, et 2010. aasta kevadel alustatud uurimustöö on pakkunud palju häid emotsioone. «Kuna olen ise ka väikeettevõtja, olin juba varem kokku puutunud CV keskusega, kes oli nüüd lahkelt nõus oma andmebaasi kasutada laskma. Terve projekt on väga hea näide ülikooli, rahastaja ja eraettevõtluse koostööst,» tundis Mötsmees rõõmu.

Lisaks CV keskuse anonüümsetele elulookirjeldustele hõlmas uuringu baasmaterjal ka Eesti tööjõu uuringut aastatest 1989-2010, innovatsiooni- ja mobiilpositsioneerimise uuringuid ja äriregistri andmeid. Samuti korraldati telefoniintervjuud ning

kohtumised töötajate ja tööandjate esindajatega ning koguti lisaselgitusi ja -informatsiooni.

TÖÖTURU KAARDISTAMINE

Kõik see on Mötsmehe sõnul andnud kokku suure andmemassiivi, mille kõiki aspekte projekti meeskond üksi läbi ei suuda töötada. Olemas on andmed, mis kirjeldavad inimeste liikumist töökohtade vahel mingite ajaperioodide lõikes ning rahvusvaheliste standardite järgi kodeeritud töö- ja ametikohad. Kuna tegu on esmakordse nii põhjaliku tööturu liikumiste kaardistamisega, annab see asjast huvitatutele hea lähtepunkti tulevasteks teadustöödeks.

«Meie fookus oli ametikoha vahetus. Uurisime ainult töötajate liikumist töökohtade vahel, muid liikumisi tööturul me ei vaadelnud,» täpsustas Mötsmees.

Mötsmees tõi uuringu tulemustest rääkides välja, et kuigi töötajat valides on olulised inimese varasemad töökogemused, on otsustavaks kaaluks tihti tööandja subjektiivne hinnang.

«Tööandja on nagu arhitekt, kes mõtleb välja, milline on tema organisatsioon ja millest

ta selle ehitab. Ehitab vastavalt materjalile – keda tööturul saada on,» seletas Mötsmees. Keskmist ideaalset töötajat, kes kõigile tööandjatele meeldiks, olemas ei ole. Ettevõtted on erinevad ja otsivad sellist inimest, kes oskab, tahab ja saab teha just nende poolt pakutud tööd nende meeskonnas ja tingimustel.

Kuna sellise õige töötaja leidmisel ei taheta kulutada liiga palju aega ega raha, tehakse eelvalik CV-de põhjal ning intervjuule kutsutakse ainult nende andmete põhjal huvi pakkuvad kandidaadid. Näiteks välismaine töökogemus võib olla üks teguritest, mis võib mõjutada ka edasist karjääri.

VÄLISMAA JA TÖÖTUSE KÜSIMUSED

Selgus, et päris palju käivad välismaal tööl tootmisvaldkonna esindajad ning just nende puhul kardavad kohalikud tööandjad, et nad võivad olla liiga avatud rahvusvahelisele tööturule. «Mingil hetkel sunnib inimesi liikuma puhas matemaatika – kui inimene leiab, et neli kuud mujal töötamist võrdub aasta aega siin, siis miks ta peaks Eestisse jääma,» tõi Mötsmees näiteks.

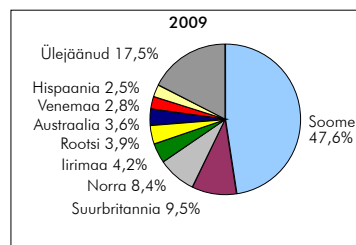
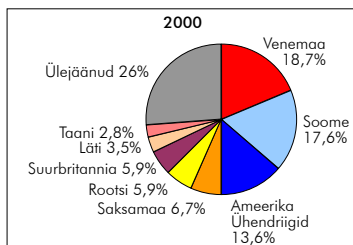
Intervjuudes tööandjatega öeldi, et välismaal tööl käinud inimestesse suhtutakse huviga. Teise riigi organisatsiooni nimi ja üldine ametinimetus ei pruugi Eestis midagi öelda, seega tuleb juurde uurida, mis tööd inimese on tegelikult teinud.

«Välismaal käijat peetakse stereotüüpi järgi aktiivsemaks ja parema keeleoskusega, laiema silmaringiga inimeseks. Tegelikuses on vaja seda kontrollida,» tõdes Mõtsmees. Võib ju juhtuda, et keegi on läinud sõbra soovitusel näiteks Suurbritannias kogukonda, kus kõik suhtlevad omavahel eesti või vene keeles ning ta ei pruugi oma inglise keele oskusega kohalikus poes isegi hakkama saada.

See on Mõtsmehe sõnul üks tööandja suurimaid probleeme välismaise töökogemusega töötajatega: ettevõtjad ei oska nende teadmisi ega oskusi hinnata. Lisaks ei saa nad olla ka kindlad, et mujal kõrgema palgaga harjunud töötaja ühel hetkel tagasi välismaale ei lähe. Samas hinnatakse väga kõrgelt neid, kes valivad teadlikult madalama palgaga töö kodumaal, et oma lähedaste juures olla.

Intervjuudest tuli välja ka töötuse küsimus, mis oli majandussurutise ajal väga aktuaalne teema. Kui enne surutist arvati üldiselt, et töötud on oma olukorras mingil moel ise süüdi, siis muutunud majandusolukord, kus töökohtade arv järsult vähenes, sundis seda stereotüüpi muutma.

«Töötajaid ei huvita niivõrd enam kandidaadi töötusperiood ega selle pikkus, kuivõrd see, mida inimene selle aja jooksul teinud on,» ütles Mõtsmees. Mõned võivadki ühest töökohast lahkudes teadlikult aja maha

Andmed: CV keskus

Välisriikide osakaal, kus eestlased enim tööl käivad, on ajas muutunud, kõige rohkem on sihtriigina tõusnud Soome populaarsus.

võtta, et puhata, eneseleidmisega tegeleda või teadmisi koguda. Mõistlik põhjendus on nüüd aktsepteeritavaks muutunud.

LIIKUMINE IGAL JUHUL OLULINE

Uuringu jooksul kaardistati kogutud andmete põhjal 10 aasta lõikes liikumisi (ameti, töökoha, riigi vahetamine) Eesti sees ja ka Eestist välja. Selleks tuli kõiki ameteid võrrelda rahvusvaheliste koodide alusel, et näha, kas töökohti vahetades liiguti karjääriradeli üles või alla.

Mõtsmees tõi näiteks, et kuigi juuksur ja kosmeetik on eri ametid, on need klassifikaatorite järgi sama taseme ametikohad. Sama lugu on ka ajakirjanike ja tõlkidega. Nii selgitasid majandusteadlased välja, et suurem osa liikumist toimub samade tasemete lõikes.

Indiviidi tasandil näitab selline üles-alla liikumine seda, kui palju saab uue palga või ametiga võita või kaotada, organisatsiooni tasandil inimkapitali liikumist ja arengut. Riigi tasandil võib valede otsuste tegemine ja halvema töökoha valik tähendada seda, et ühel hetkel tekib hulk inimesi, keda tuleb hakata ülal pidama. Samuti peab riik mõtlema välismaal töötavate vanemate lastele, kes Eestisse jäävad – kuidas selline pere lahusolek tulevast tööjõudu mõjutada võib.

Omaette küsimus on ka see, mis saab inimestest, kes pikka aega tööturul üldse ei liigu. Majandustsükli kehvast faasist olles on oma töökohast kinnihoidmine mõistetav, muudel juhtudel võiks pikas perspektiivis Mõtsmehe arvates aga siiski midagi toimuda.

«Filmis «Meeletu» traktoristi mänginud Aivar Tommingasel oli lause «Mina olen väljaõppinud traktorist ja muud tööd ma ei tee!». Kui kogu aeg ainult sellise loogika järgi elada, võid end ühel hetkel pudeliga poe tagant leida ja avastada, et traktoristina sind enam tõsiselt ei võeta ning midagi muud sa ei olegi õppinud tegema,» ei näe Mõtsmees elumuudatustega mitteametistamise head. Muidugi ei ole ka pidev liikumine hea, sest nii kaob stabiilsus, organisatsioonikultuur ja kliendi usaldus.

Projekt «Ametialase mobiilsuse tegurid ja mõjud Eestis» lõpeb täismahus alles järgmisel aastal. Osa uuringu tulemustest on juba mitmete teaduspublikatsioonide ja konverentsietekannete näol avaldatud, osa materjali vajab veel põhjalikumalt uurimist. Ilmumist ootavad veel projekti lõppraport, mis pannakse uuringu kodulehele üles, ning mõned teadusartiklid.

Lisainfo projekti kohta: www.mtk.ut.ee.

Fotod: 15X Andres Tennus

Narva kolledži uus maja pakub silmailu ja avastamisrõõmu

Sigrid Rajalo

sigrid.rajalo@ut.ee

Tänavu oktoobri keskel kolivad TÜ Narva kolledži õppejõud ja üliõpilased kauaoodatud majja Narva raekoja kõrval. Uus hoone on muutunud linna turismiobjektiks veel enne selle lõplikku valmimist, meelitades uudistajaid kohale üle Eesti ja kaugemaltki. Ka UT toimetus käis kolledžil külas ning uuris, kuidas maja seest ja väljast välja näeb ning miks just selline.

Hoone peafassaad sunnib pea kuklasse ajama ning noka-laadset eenduvat katusemoodustist uurima, ent see «nokk» ei ole nõnda ehitatud mitte moe pärast. Noorte arhitektide Siiri Vallneri,

Indrek Peili ja Katrin Koovi loodud projekt «Vihm», mis 2005. aastal võitis kolledži projektikonkursi, on uue hoone fassaadi sisse vajutanud ajaloolise börsihoone tagumise seina. Kolledžimaja on astunud justkui sammu tagasi ning jätnud börsihoone endise asupaiga vabaks. Börsihoone kunagine asupaik moodustab kolledži ees koos kõrvaloleva raekojaga avatud platsi koos istumiskohtade ja purskkaevuga.

Kolledži fassaad markeerib koos ettepoole sirutuva katusega seega kunagise börsihoone profiili ning laseb teises maailmasõjas hävinud suursugust hoonet endasse vajutatud negatiivi põhjal aimata. Just see ebaloogilise kaldega katus tekitas Narva linnaelanike, linna-

valituse ja ülikooli vahel esiotsa palju vaidlusi, ent 2008. aastal jõuti siiski avangardliku katuse ehituses kokkuleppele.

Õppehoone ülejäänud kolm külge on klassikalise ilmega. Hoone on liigendatud kaheks sarnase suurusega majatiivaks, mis on omavahel ühendatud.

Hoone on neljakorruseline, kasulikku pinda jagub seal ligikaudu 4700 ruutmeetrit. Kolledži hoone ehitus ja sisustus maksab kokku ligikaudu 10 miljonit eurot. Seda rahastati Euroopa tõukefondidest, riigieelarvest ja TÜ vahenditest.

Kolledži kõrval asuv Narva raekoda seisab aga tühjalt ning ootab jätkuvalt rekonstrueerimist.

Mõtteid, milleks rakendada börsihoone taastatud kelder, kolledži inimestel jagub. Ilmselt tuleb sinna auditoorium üliõpilastele ning linna-rahvale ja turistidele avatud näituse-ruum, kus saaks näidata ka filme.

Siseõue vaatamisväärsus kosk töötab siis, kui sajab vihma. Lisaks on õues arheoloogiliste väljakaevamiste käigus maapõuest paljastunud kaev, mis otsustati säilitada selle algses asukohas. Majaehitusele eelnenud arheoloogiliste väljakaevamiste tööddest on tänaseks valminud üle kümne teadusartikli.

TÜ Narva kolledži direktori Katri Raigi sõnul avatakse uus hoone pidulikult 14. novembril. Avamisel pakub külalistele silmailu Vana-Narva-teemaline laserins-tallatsioon. Kes avamisel ei osale, saab pidulikke sündmusi jälgida otseülekandes.

Avar astmepinkidega fuajee esimesel korrusel on avatud peale tudengite ja õppejõudude ka linnakodanikele ja turistidele. Maja planeerimisel oli eesmärk tekitada avalik koht, kus Narva inimesed ja külalised saaksid kohtuda ja mõtteid vahetada. Niisamuti muutub kõigile avatuks kolledži kohvik.

Maja suurim auditoorium mahutab ligikaudu 200 inimest ning sisaldab konverentsikorralduseks vajalikku tehnikat: sünkroontõlke võimalus, wifi, samas ka internetikaabli ning vooluvõrgu kasutamise võimalus iga istme all, mitu projektorit jne. Tegu on Narva linna ühe suurima konverentsikeskusega, mille kasutamise vastu on huvi tuntud ka piiri tagant.

Sisekujunduse värvitoonide valikul said otsustavaks 17. sajandi Narva nn moevärvid. Seinad on viimistletud lubivärvidega. Fuajee põrandat katab kivi, teiste ruumide põrandaid tammeparkett ja looduslik linoleum.

Katuselt avaneb hea vaade linnale ja Narva olulisematele objektidele. Vasakul silmapiiril näeb Venemaal asuvate majade katuseid.

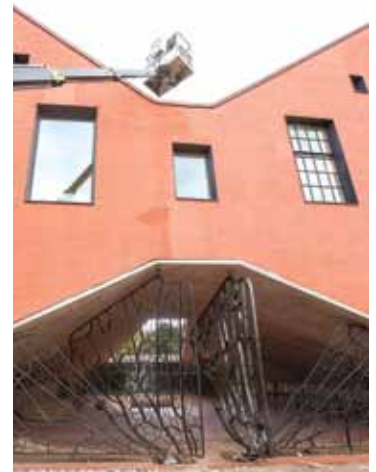
100-kohalise kaldauditooriumi välissein on klaasist, pakkudes loengus toimuvast vaatepilti hruštšovka elanikele.

Maja läbivalt avatud planeeringus kasutatakse palju klaasi ning korraga on näha mitu korrust, üldmulje on väga valgusküllane.

Kui sisse lülitada maja ette avanevate mitmekordsete akende vahel olevad tuled, loob see väljapoole huvitava valgusküllase mulje. Aknad on puidust.

Siseõue pääseb liblikatiiva imitatsiooniga sepistatud värava kaudu. 7,5 meetrit pikk ning 4,5 meetrit kõrge värav laenas mustri Lõuna-Ameerikas elava Narva-nimelise liblika tiibadelt. Siseõue on võimalik jätta oma jalgratas ning koolimaja siseneda kohviku kaudu.

Uimastiprobleem nõuab teadlikku sekkumist

Doktoritöös uimastipoliitika korraldamiseks soovitusi jagav Sigrid Vorobjov ütleb, et sekkumisprogrammide ja uimastiennetuse puhul on olulisem tõendus põhjus ning meetmete rakendamine piisavas mahus ja ulatuses. Sõltuvushäire on krooniline haigus ning narkosõltlastele osutatavate teenuste puhul on tähtis nende kvaliteet ja järjepidevus.

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Kohtume Sigridiga septembri alguses Hiiul, tervise arengu instituudis tema asjalikus kabinetis. Aknaklaasile tibutab vihma ning mändide ladvad oõtsuvad tuultepöörises. Meenub, et viimati olin siin asutuses eelmise kümnendi keskel, tehes saadet Eesti narkopoliitikast. Toona oli seis päris hull. Uurin, kuidas on nüüd. On ju Vorobjov koos uimastiseirekeskuse kolleegide ja juhendaja professor Anneli Uuskülaga viimaste aastate jooksul ära kaardistanud kogu suure pildi, mis puudutab siinset uimastitarvitamist.

Elkõige süstivatele narkomaanidele keskendunud väitekirja autor lausub, et veel aastal 2007 moodustas nende arv 13–14 000 ehk sisuliselt protsendi kogu rahvaarvust. 2010. aastaks oli neid jäänud aga alla 10 000 (~1.6% 15–44 aastastest Eesti elanikest), millega oleme muu maailmaga võrreldes ikkagi mitte väga auväärsel esikohal. Oluliseks probleemiks uimastitarvitajate hulgas on üledoosid ja nendega seotud surmad. Näiteks suri 2010. aastal ligi 130 inimest, mida kajastati ka rahvusvahelises meedias. Seda oli rohkem kui uppunute või liiklusõnnetuses surma saanute arv. Praegu sureb nõela otsas umbes sadakond inimest aastas. Ja kõik need on Vorobjovi sõnul noored täies elujõus mehed, kes võiks tegeleda kõige muuga. See tekitab muret.

Meedia järgi võiks arvata, et süstiv narkomaan on Ida-Virumaalt või Tallinnast pärit noor vene keelt kõnelev mees. Kas pilt vastab tõele? Vorobjov vastab jaatavalt: «Enamasti on ta põhiharidusega ja ilma püsiva töökohata.» Üldjuhul kipuvad süstijad olema sellistest peredest, kus nad on juba lapsena üksi ja hätta jäetud ning on leidnud endile tänavalt sõbrad, kes on õpetanud neid süstima. Aga on ka neid, kes käivad tööl, neil on pered: naised ja lapsed. Positiivselt poolelt toob ta välja selle, et tänavu on olukord stabiliseerumas, ehk süstimisega alustajad on viimastel aastatel vähem kui 10 aastat tagasi.

Möödunud kümnendil seevastu oli seis mõnevõrra teistsugune. Vorobjov tõdeb, et narkomaania kasv on seotud majanduslike muutustega. «Kui veel 1980. aastatel puudus probleem täielikult, siis Eesti iseseisvumine ja kõik sellega kaasnenud suured muutused töid kaasa ka narkomaania leviku.» Süstimise levik omakorda sõltub ainete kättesaadavusest ning eri rahvus- ja sotsiaal-majanduslikud rühmad eelistavad tema sõnul ka erinevaid manustamisviise ja narkootikume.

Sajandivahetuse alguses olid meil enam levinud moonivedelik ja heroiin. Ent seoses 2002. aastal alanud Afganistani sõjaga kadus heroiin Eesti turult ja asemele tekkis fentanüül. Seda «valgeks hiinlaseks» kutsutavat uimastit toodetakse illegaalselt Venemaal, Valgevenes ja Ukrainas. Kuna tegu väga on tugevatoimelise

sõltuvust tekitava sünteetilise opiaadiga, jäid varasemad heroiin süstijad fentanüüli lõksu. Mujal Euroopas seda väga kõikuva kvaliteediga ja sestap üledoose põhjustavat meelemürki ei armastata.

TERVISERISKID JAGATUD SÜSTLAST

Lisaks enneaegsetele surmadele tuleb ühiskonnal vaagida ka neid kulusid, mis puudutavad uue doosi hankimiseks toime pandud vargusi või narkomaanide ravi. Vorobjov ütleb, et süstimine ning nakkushaiguste levik on otsestes seoses. «Üle 90% süstivatele narkomaanidel on C-hepatiit ja ligi 50% on HIV-positiivsed. Süstlavahetus on Eestis järjest laienenud ja hetkel on kokku üle riigi 36 süstlavahetuspunkti,» lausub ta. Kindlasti on süstlavahetusprogrammide olemasolu aidanud vähendada uute HIV juhtude arvu süstivate narkomaanide seas.

Uuringute põhjal on teada, et ligi pooled narkomaanid saavad apteegist uusi süstlaid. Läbi aastate vaadates näeb Vorobjov, et hepatiiti ja HIV-i nakatumine on veidi vähenenud, ent infektsioonide suure leviku tõttu tähendab süstla jagamine teiseaga väga suurt terviseriski. Kas info selle teo ohtlikkusest tõesti ei jõua sihtrühmani? Vorobjov ütleb, et on erinevaid põhjuseid. «Kui sul on selline sõltuvus, siis terviseteadlikkus ei oma niivõrd tähtsust.» Ja toob näite, kuidas annuse soetanu on fentanüüli süstimiseks valmis seda lahusta-

ma koguni veega poriloigust. Või siis limonaadiga. «Nad teavad küll kaasnevast ohust ja et pärast on neil väga halb olla, kui nad mustalt süstivad. Rääkimata haigustest. Kuid sõltuvusega seotud vajadus uue narkoannuse järele on hirmust tugevam,» tõdeb kümnete narkomaanidega intervjuusid teinud naine.

Mõnevõrra on narkomaanide teadlikkus viimase kümnendi- ga siiski kasvanud. Doktoritöö raames kaardistas Vorobjov ka koostööd apteekidega, kuidas on seal korraldatud süstalde müük ja kas apteekrid oleksid valmis tegelema süstlavahetusega. Tema sõnul olid apteekritel omad mured, näiteks sõltlaste vargused või agressiivsus. Ent oli ka üksikuid apteekreid, kelle puhul tundus, et tema lähikonnas on keegi sattunud sõltlase teele. «Siis mõni ütleski, et need on meie lapsed, meie oma lähedased ja me peame neid kuidagi aitama,» lausub Vorobjov ja arvab, et süstlava- husega seonduv korraldus tuleb hästi läbi mõelda.

Apteekrid ise soovisid jutuaja- miste käigus koolitusi, kus neid õpetatakse sõltlastega käituma ja suhtlema. «Ikka selleks, et võimalikult vähe agressiivsust vallandada ja ennast kaitsta. Võib- olla tuleks koostööd alustada sealtpoolt, et siis vähehaaval edasi liikuda,» jätab teadlane küsimär- gi õhku.

LAIAPÕHJALISE ENNETUSE VAJADUS

Uimastite tarvitamisega seondu- vaid riskitegureid ning kahjude vähendamise teenuseid uurivas väitekirjas on narkopoliitikale mitmeid soovitusi. Vorobjovi hinnangul on oluline, et võimalikult palju pöörataks tähelepanu

laiapõhjalisele ja varasele enne- tustööle. «Iseseisva ja vastutus- tundliku kodaniku kasvatamine algab kodus ja algklassides. See on oskus öelda «ei» ning endale kindlaks jääda, selle asemel, et grupi arvamusega kaasa min- na.» Sestap on väga tähtis leida laste jaoks vaba aja sisustamiseks asjalikke ja huvitavaid tegevusi. Tema sõnul võiksid omavalitsu- sed võimalikult palju toetada laste vaba aja veetmist. Hästi töötavad ka kogukonna või perekonnapõ- hised sekkumised, et noor üldse sellele teele ei satuks.

Ennetustöö alaselts toob ta positiivse näitena välja «Suitsu- prii klassi» programmi, kus kogu klass jälgib, et keegi ei hakkaks suitsetama. Taoline võistlusmo- ment töötab hästi ja Vorobjovi meelest võiks midagi sarnast luua ka uimastite vastu. Õpetaja- tega vesteldes ilmnes, et alkohol on koolis väga suur probleem. «Seetõttu tuleb pöörata tähe- lepanu alaealiste suitsetamisele ja alkoholi tarvitamisele, et ei jõutaks illegaalsete uimastite tarvitamiseni,» on Vorobjov veendunud.

Samas on vajadus ka efektiivse ravi ja rehabilitatsioonisüsteemi järele, kuhu sõltuvusse jäänud laps suunata, et talle reaalne abi tagada. «On ka olukordi, kus lapsel on narkoprobleem, aga sõltuvusravi kohti on nii vähe, et ta peab järjekorras ootama ja seal on oht, et ta kaob üldse silmapii- rilt ära,» kirjeldab noor teadlane hetkeseisu. Kui aga teenus on loo- dud, siis peaks see tema meelest olema kvaliteetne, mitte lihtsalt numbrite pärast toimiv. Tarvis on juhtumikorraldust, mille raames tegeleksid sõltlasega spetsialistid, nagu psühholoog, psühhiaater ning sotsiaaltöötaja. Tähtis on, et

**Iseseisva ja vastu-
tundliku kodaniku
kasvatamine algab
kodus ja algklassides.
See on oskus öelda «ei»
ning endale kindlaks
jääda, selle asemel, et
grupi arvamusega kaasa
minna.**

alaealine saaks jätkata hariduse omandamist ja täiskasvanud võõ- rutusravil olija aga saaks õppida selgeks mõne ameti, et leida töökoht ja naasta ühiskonda.

Kuna ühe narkostrategia «Narkomaania ennetamise riiklik strateegia 2004–2012» aeg hak- kab Eestis läbi saama, soovitab Vorobjov, et loodaks läbimõel- dud ja erinevaid osapooli kaasav kindla tegevuskavaga programm. Oluline on ka see, et nende täitmist jälgitaks ja pöörataks tähelepanu ennetustegevusele. Loodavate programmide või sekkumiste puhul aga tuleks silmas pidada tõendusühisust, mis piiratud ressursside kor- ral tagaks sekkumise tegeliku toimimise ja mõju. Kui süstiv narkomaan on juba «süsteemis», tuleks teda võimalikult palju seal hoida, arvab Vorobjov. «Kahjude vähendamise põhimõte on see, et ei kritiseeritaks ja sõltuvust käsitletakse kui kroonilist haigust ning püütaks sinneraadi, kus narkomaani tegevus põhjustaks võimalikult vähe kahju talle enda- le ja ühiskonnale.»

Akna taga tibutab endiselt sügisvihma, kui panen diktofoni kotti ja sean sammud tervise arengu instituudi peamaja uksest välja. Olles ilmselt sama tõsimeel- ne, kui too viimane kord. Ehk seitse aastat tagasi. (U)

Kuumalained hakkavad sagenema

Seitsme Euroopa riigi teadlased on Health Report Training ehk «HeaRT» projekti käigus püüdnud terviseküsimumused ajakirjanikele lähemale tuua. Septembris korraldatud infopäeval keskenduti probleemidele, mida kliima muutumine inimeste tervisele tekitada võib. Eestlaste jaoks on tuntavaim muutus kuumalainete sagenemine.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

TÜkeskkonnateravishoiu lektor Hans Orru ütles, et kuigi kliimamuutused leiavad suhteliselt palju kajastust, on Eestis seni selles kontekstis keskendatud pigem loomade ja taimede uurimisele. «Eestis on väga tugev loodusteaduslik taust, aga suhteliselt vähe rahvatervise teadlasi. Õnneks pööratakse keskkonnamuutuste mõjule inimeste tervisele seoses järjest rohkem tähelepanu,» sõnas Orru.

Kõige enam uuritud valdkond kliimamuutuste juures on temperatuuri muutumine. Kuigi hinnanguid, kui palju temperatuur tulevikus muutub, on erinevaid, teatakse, et maakera temperatuuri tõus põhjustab nii liustike ja jää sulamist poolustel kui ka kuumalaineid.

Orru sõnul on see teema otsest inimeste tervisele seotud, kuna kõik on mingi temperatuurivahemikuga harjunud – suvel põhjal pool madalama ja lõunas kõrgemaga. «Kui temperatuur on meile harjumuspärasest kõrgem, koormab see organismi ja inimesed võivad selle tagajärjel isegi surra.»

Enam ohustab see vanu ja nõrgema tervise inimesi, kes on muutuste suhtes tundlikumad. Tervel organismil on küll hea vastupanuvõime, kuid näiteks palavad ööd võivad kõigil und segada ja sellega tavapärasest elu häirida. Põllumeeste jaoks võib liiga kuum ja kuiv ilm tähendada saagi ikaldumist.

TÕUSEB KUUMUS JA PUUKIDE ARV

Eesti probleem võib kuumalainetest rääkides olla ka inimeste endi suhtumine asjasse. Kuumalainete hoiatused tuleb välja saata enne, kui kuumus haripunkti jõuab. Seda ei pruugita aga tõsiselt võtta, kuna päikesepaisteliste suveilmade siin väga tihti ei ole – kuumalaine võib eestlastele tunduda hoopis rõõmusõnumina.

«Oluline on see, et ekstreemsed kuumalained korduvad alati mingi teatud aja tagant. Kui praegu oleme harjunud teatud ekstreemumitega iga 20 aasta tagant, siis selle sajandi keskpaigaks võivad Põhja-Euroopas ekstreemsed kuumalained korduma hakata iga 4-5 ja sajandi lõpuks juba iga kahe aasta tagant,» ütles Orru.

Kuna temperatuuri tõus toob atmosfääri ka rohkem energiat, võib oodata senisest tugevamaid

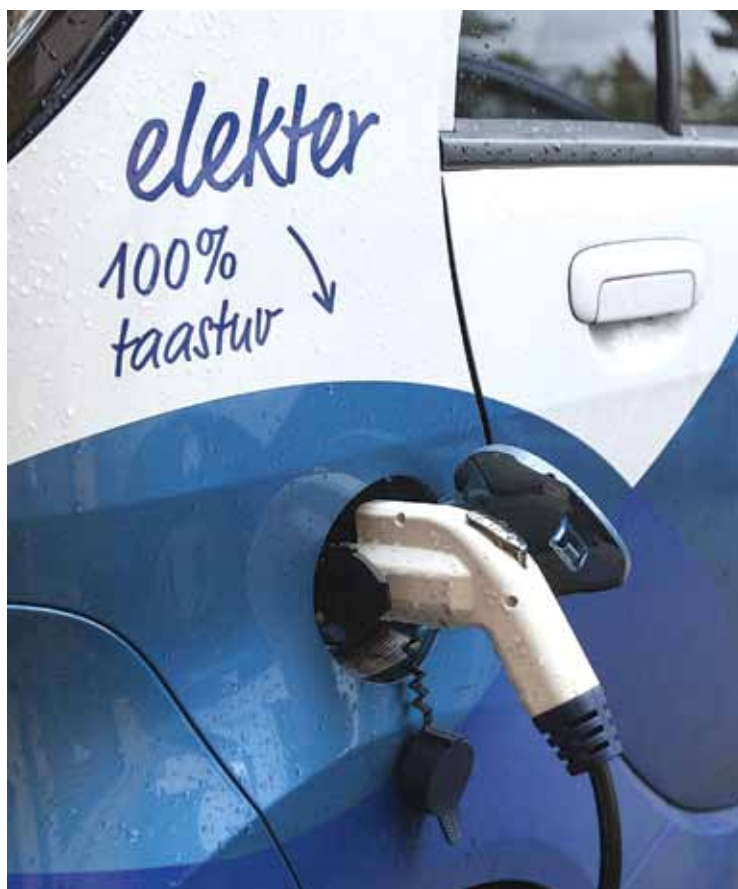
torme ja suuremaid vihmasadu- sid. Need tekitavad omakorda üleujutusi ja mudalaviine, mis kujutavad ülerahvastatud piirkondades otsest ohtu inimestele.

Eestlasi mudalaviinid küll ei ohusta, aga meie jaoks võib suureneda võimalus näha rohkem seesuguseid torme nagu oli 2005. aasta Pärnu jaanuaritorm, mida peetakse siiani viimase saja aasta üheks võimsamaks maruks.

«Euroopas räägitakse temperatuuri tõusuga seonduvalt palju ka toidu ja puukidega levivate haiguspuhangute sagenemisest,» töö Orru välja. Mida soojem on ilm, seda kiiremini paljunevad näiteks *Salmonella* perekonna bakterid. Kuna söök ei ole alati kas külmkapis või värskelt kuumutatud, suureneb seega oht süüa riknenud toitu ja nii endale mõni tervisemure külge saada.

Soojem kliima mõjub soodsamalt ka entsefaliiti ja borrelioosi tekitavatele bakteritele, mida kannavad puugid. Nende haigusjuhtude arv on Eestis viimastel aastatel hüppeliselt kasvanud ning kliima muutumine on üks soodustavatest faktoritest.

«Kuigi viimased talved on olnud tavapärasest külmemad, on lumekate varem maha tulnud, mis tähendab, et maapind on

Eesti kliimapolitiika heaks näiteks on elektriautode kasutuselevõtt, mis tekitavad tavaautodest kordades vähem õhusaastet.

Foto: Stanislav Moškov / Öhtuleht / Scanpix

ikkagi soe ja puukidel kergem talvituda,» tõi Orru näiteks, kuid lisas, et teadaolevate haigusjuhtude arvu suurenemisel on ka teisi põhjuseid.

Eestis on senisest rohkem võsastumist, paljud heinamaad on niitmata ning kulu ei tohi enam põletada – see tähendab, et puukidel on rohkem elupaiku. Rohkem on ka metsloomi, kellega nad looduses kaugemale rännata saavad. Niisamuti on paranenud haiguste diagnoosimine ja inimeste teadlikkus puukidega seotud haigustest.

Kuigi õhusaaste tekib suuresti inimtegevuse tagajärjel, mõjutab

kliima selle hajumist ja piiriülest levikut. Eestisse toovad näiteks lõunast põhja poole liikuvad õhumassid Lõuna- ja Kesk-Euroopa lämmastikoksiide, millest fotokeemilises protsessis koos muude lenduvate orgaaniliste ühenditega reageerides tekib osoon.

ÕHUSAASTE KURNAB HINGAMISTEID JA SÜDANT

Osoon on väga reaktiivne gaas, mis reageerib hingamisteede kaudu kehasse sattudes valkude, rasvade ja teiste ainetega. Reageerimisprotsessides tekkivad sekundaarsed ühendid võivad põhjustada põletikke nii kopsu-

des kui ka mujal hingamisteedes ning südameveresoontes.

«Kui suvel on ilm ilusam ja päikest rohkem, tekib eeldusainete korral ka osooni rohkem. Tulevikus võib õhumasside suund ja aktiivsus aga väheneda ning saasteained, mis Lõuna- ja Kesk-Euroopas tekivad, jäävad pigem sinna, kui jõuavad meieni,» ütles Orru.

Samas võib kliima muutumine Eesti jaoks tähendada ka ilmastiku stabiilsemaks muutumist, mistõttu liiklusest, tööstusest ja ahiküttest tekkivad saasteained siin nii kergelt enam ära ei haju.

Orru sõnul on Eestis õnneks kliimapolitiika õhusaaste tekitajaid vähendanud. Kui veel 20 aastat tagasi oli meil palju tööstust ja elektrit toodeti ka ekspordiks, siis nüüd on tööstusest tekkiva süsihappegaasi hulk Eestis tunduvalt vähenenud.

«Praeguse kliimapolitiika üks osa on ka elektriautode üleminek, mis aitaks kaasa liiklusest tekkiva õhusaaste vähenemisele linnades,» rõõmustas Orru. Kuigi ka elektriautode puhul tekib rehvide kulumisel saasteaineid, on selle hulk tavamasinatega võrreldes väiksem.

Kuigi ahiküte on kliimapolitiiliselt keskkonnasõbralik, on ka sellel miinuseid. Tartus tehtud uuringud on tõestanud, et ahiküttetega majadega piirkondades, nagu Karlova, on õhusaaste suurem kui mujal.

«Puitu oleks kõige parem kasutada katlamajas, kus see põleb efektiivsemalt ja tekkiv õhusaaste hajub tänu suurele korstnale suuremale territooriumile ära. Kui iga inimene aga eraldi oma ahjus puid põletab, annab see õhusaaste tasemele väga palju juurde,» tõdes Orru.

Kui võrrelda liikluse ja ahikütte saaste mõjul tekkinud terviseprobleeme, on uuringust «Hingamisteed ja tervis» selgunud, et suurema liiklusega aladel Tartus on rohkem südameveresoonekonna ja ahiküttepiirkondades hingamisteede probleeme.

Uuritud peened osakesed võivad tekitada põletikke ja muuta näiteks vere koostist paksemaks. See mõjutab omakorda trombidetektet ja võib suurendada insuldiriski. Samuti mõjutavad need närvisüsteemi, teatud hormoonide tasemete tõustes muutub südame rütmisagedus ja see võib omakorda infarktiohtu suurendada.

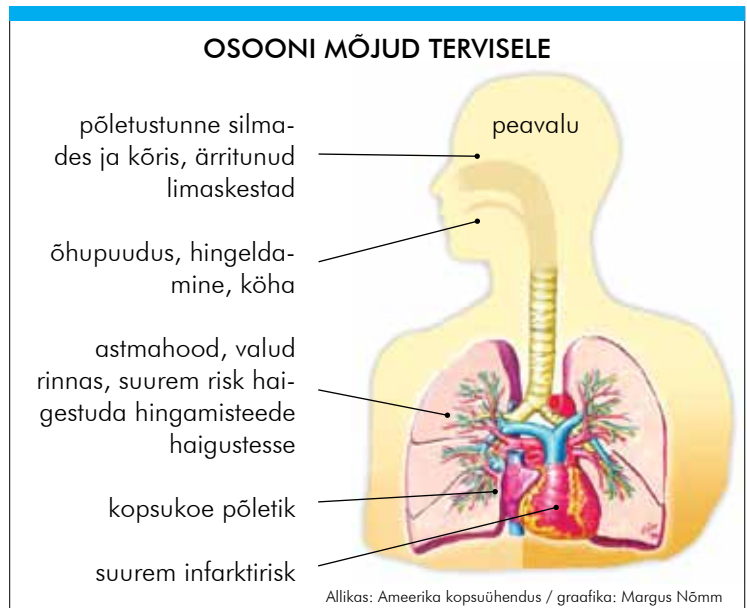
JOOGIVETT OHUSTAVAD PARASIIDID

Infopäeval esinenud Umeå ülikooli teadlane Andreas Tornevi uuris joogivee kvaliteeti Rootsis ning leidis, et kliimamuutustega seotud vihmade sagemine on seal põhjustanud probleeme mitmesuguste parasiitidega.

Tugevate vihmade korral võivad tekkida ajutised üleujutused, mis kannavad põldudelt ja muudest kohtadest väetiseid ja muid aineid jõgedesse-järvedesse ning sealt satuvad need ka joogivette. Reostunud vees hakkavad paljunema aga mitmesugused bakterid, mis põhjustavad organismi sattudes näiteks mitmesuguseid seedeprobleeme.

«Rootsis on see tõesti probleem, aga puudutab siiski peamiselt vaid pinnaveid,» ütles Hans Orru. Eestis on joogivee kvaliteedi parandamiseks veesüsteeme palju parandatud ning enamasti kasutatakse puurkaevuvett. Vaid Tallinnas ja Narvas saadakse joogivett pinnaveest.

Kui tulevikus tõepoolest vihmaperioodid sageduvad,

võib see meil mõjutada näiteks maapiirkondades elavate inimeste kaevuvee kvaliteeti. Nendes piirkondades võivad probleemiks saada just ümbritsevatelt põldudelt ja lautadest vette sattuvad saasteained.

«Õeldakse küll, et kliima on alati muutunud, aga probleem on selles, et inimesed on valinud piirkonna, kus neil on hea elada. Kui toimuvad mingid muutused, hakkab valitud kohas ebamugav ja see ei pruugi meile enam sobida,» rääkis Orru kliimamuutuste probleemist.

Variante, mida sellisel juhul ette võtta, on kaks: muutuseid ennetada või nendega kohaneda. Kuna muutused kliimaprotsessides toimuvad aeglaselt, on inimkäitumises toimunud muutuste mõju näha üldjuhul alles aastakümnete pärast. Seega tuleb iseenda ja oma järglaste maailma paremaks muutmise kõrval paratamatult uute tingimistega kohaneda.

Näiteks kuumalainete puhul saab inimesi ette hoiatada. Et vä-

hem päikest tuppa paistaks, saab aknad kinni katta ning jahutada toas liiga kõrget temperatuuri konditsioneeril abil. Samuti saab selleks ajaks linnast, kus tumedad majad ja asfalt soojust endasse tõmbavad, minna maale või mere äärde, kus puud varjavad päikest ja tuul hajutab kuumust.

Üleujutuste tõkestamiseks saab ehitada tammisid ning kuivendussüsteeme. Õnneks kerkib Eesti, mis jääajal oli tohutute masside alla surutud, pidevalt merepiirist kõrgemale ning üleujutuste oht on meil väiksem. Pigem võib probleeme tulla siis, kui tuuled, mis merevett ranniku poole ajavad, tugevamaks muutuvad.

«Kliima on väga tundlik süsteem, kus väikesed inimõjud võivad muuta suuri looduslikke protsesse. Võib küll küsida, miks peaksime meie enda tarbimist muutma kui teised samal ajal näiteks ikka keskkonda saastavad, aga ka eeskujuks olemine aitab palju ja võib heas mõttes nakata,» ütles Orru.

Villem kutsub mürgeldama

15.–21. oktoobrini lüüakse tudengivaimu mõõdik Tartu linna-tänavatel põhja ning kauaoodatud vaimupuhkus saab alata, sest taas võtab linna üle sügisene kultuuri- ja meelelahutusfestival «Tartu sügispäevad».

Festivaliprogramm ootab nii praeguseid tudengeid kui ka tudengimeelseid vilistlasi ja kogu ülikooliperet osa saama suurest mürglist, mis pakub gümnaastikat inimfüüsilise ja -meele kolmainusele: kehale, ajule ja emotsioonile.

Festivali keskne teema on mürgel, mis toob enesega kaasa ootamatuid ja värvikaid olukordi. Mürglimõllus osalemine soodustab argimurede ja koolistressi vähenemist ning aitab endas taasleida see krutskeid täis tegelane, kes tunneb rõõmu igast pisiasjast, hetkest ja inimestest enda ümber. Halli argipäeva vastu on sügispäevade korraldajad loonud mitmetel üritustel põnevaid situatsioone, et osalejad saaksid vaimu ergastada mõnusa

huumoriga. Nii kogetakse kastist väljas mõtlemist, mis on tihedas konkurentsimaailmas hea moodus silma paista ja edasi jõuda. «On ju vana tõde, et vaimupuhkus soodustab geniaalsete ideede tekkimist ja elluviimist,» märkis üks korraldaja Triin Kand.

Tartu sügispäevad viivad ka ise nii mõnegi uue idee teostuseni, mille tulemusel ühendab tänavune festival uue vanaga. Sisulised uuendused algavad juba aväiritusest, mille traditsioonilisest kontserdivormist saab seekord mürgelik *performance*, kus sel korral esineb Eesti improteater. Sügispäevade kavast võib leida mürgli eri vorme, üritusi on kultuurist spordini ning põigates muu hulgas läbi ka *alma mater*'i maailmast, mida kajastavad akadeemiline pikapäevavõrk ja õppejõududevahelised mõõduvõttud teadmiste proovilepanekul.

Nii nagu sügispäevade programm on uus, on uus ka aasta-number Tartu tudengipäevade

maskotil, kollasel koeral Villemil, kel täitub juubelihõnguline 10 eluaastat. Villemi teise kümnendi algust tähistatakse laulu ja tantsuga «Disko 40» raames, mis ühtlasi teeb kumarduse esimesele avalikule diskoõhtule, mis toimus 40 aastat tagasi just Tartu ülikooli klubis.

Ent uuendusi on veel, näiteks Autokaraoke, mille kontseptsioon on karaokemaailmas ainulaadne: lauljad pakuvad Raeplatsil publikule vaatemängu ja kaasalaulmisrõõmu otse autost lauldes.

Programmist võib leida ka vanu häid üritusi ehk pikkade traditsioonidega «Tudengibändi», «Tudengifilmi» ning «Tudengi-aeroobika», mis päädib tudengite aeroobikakuninganna valimisega. Osalemist ootavad ka vana hea «Mälukas» ja «Luulevabadus» ja palju muid eriliimelisi ettevõtmisi, mille hulgast iga tudeng või tudengimeelne leiab just oma. (T)

Lisainfo: www.studentdays.ee.

Ülikooli mäetipu vallutuse raske tee

Eesti alpinistid Tartu Ülikooli mäe tipus.

Fotod: 3x Andres Hiimäe

Andres Hiimäe

alpinismiekspeditsiooni juht TÜ nimelisele mäetipule

On 13. detsembri õhtu 2011. aastal, Eesti Rahva Muuseumis on äsja lõppenud Riho Västriku dokumentaalfilmi «Teekond Araratile» esilinastus ning käib filmijärgne värvikas arutelu. Ühel hetkel olen vestlusringis Tartu ülikooli rektori Alar Karise ning Eesti alpinismilegendide Jaan Künnapu ja Kalev Muruga. Ei aimanud ma siis, et lasksin end kaasvestlejalat mässida millessegi, mis röövis hingerahu järgnevas 212 päevaks ja ööks. Just nii palju aega jäi Tartu Ülikooli nimelise

mäetipu vallutuse väljasõiduni.

1982. aastal Tartu ülikooli 350. aastapäeva tähistamiseks toimunud ekspeditsioon tõusis tol ajal kõrgeimale seni vallutamata mäetipule Nõukogude Liidu territooriumil. Nendele 24 ekspeditsioonil osalenule võlgname põhjuse, mis liitis 30 aastat hiljem taas alpinistid Eesti eri paigust, et

korrata tolleaegset tõusu. Tõusu raskusastet iseloomustavad mäe eraldatus, raske ligipääsetavus, ekspeditsiooni autonoomsus ning soliidne mäekõrgus.

Vestlused mäe esmavallutajatega andsid meile esmase ettekujutuse ettevõtmise mastaapsusest: ettevalmistust alustati toona mitu aastat varem, kandidaadid läbisid põhjaliku ettevalmistustsükli, lahendada tuli logistika keerukus, varustuse küsimus, raskused mäele lähenemisel, planeeritud ajagraafiku lõhkimine jpm. Esmavallutajad olid karastunud ja kogenud.

Leidsime end paljuski võrreldamatust olukorrast, kus kogu ettevalmistus tuli mahutada

nappide kuude sisse teadmises, et sobivaim aeg Pamiiris mägesid ronida on juuli keskpaigast augusti keskpaigani. Sellest saigi meie edasise ettevalmistuse kindel versta-post.

Algu oli keeruline, kuna küsimusi oli palju. Aeg, ruum ja olud olid nende 30 aastaga samuti märkimisväärselt muutunud, seepärast polnud võimalik kõike varasemat üle võtta. Õnneks olid esmavallutajad abivalmid oma kogemusi jagama, samuti hakkas ettevõtmisest huvituma mitmeid kõrgtõuse varemgi organiseerinud tallinlane Kristjan-Erik Suurvälgi, kellega kahasse lasus meil ekspeditsiooni korralduse põhiraskus.

Küsimusi jagus endiselt: kui pikalt ettevõtmine kulgeb, kui suur on rühm, kes on liikmed, kuidas organiseerida viisad, load, kindlustus, logistika kohale ja kohapeal, milline varustus on vajalik, kust hankida oludele sobilik varustus, kuidas jõuda mäeni, kuidas saada kokku eelarve, milline on sobilik toidumenüü jne. Sajad pisidetailid kerkisid esile jooksvalt.

Lisaks korralduslikule poolele tuli aga leida aega füüsiliseks ettevalmistuseks: nädalavahetustel matkad, ronimised jää ja looduslikel kaljudel, treeningud raskendatud tingimustes (nt kummide vedamine, ligi 35-kilogrammise seljakotiga Eesti mäenõlvadel rassimine), osavõtt päästetööde, matkatehnika ja alpinismitehnika võistlustest, pikad jooksud, rohkelt treeningseintel läbitud kilomeetreid jne. Vajalik füüsiline vorm ning oskused ja teadmised olid kõigil varasemalt olemas.

Ekspeditsioon sõltus oluliselt logistikaplaani õnnestumisest. Esmalt lendasime Tallinnast

Peterburi ja seal mõnetunnise ooteaja järel Tadžikistani pealinna Dušanbesse. Veel enne Tallinna lennujaamas lennukile jõudmist pörkusime esimestele takistustele: tekkisid sekeldused ekspeditsiooni 160 kilogrammise lisapagasiga, sest selgus, et kogu meie pagas lennuki peale ei mahugi. Õnneks organiseeriti see teise lennukiga operatiivselt meile järele, nii et Peterburis järgmist lendu oodates saime siiski kogu pagasi kätte. Kui Dušanbe lennujaamas kogu pagasi öösel kella poole nelja paiku taas oma valdusse saime, oli kergendus suur, sest õnnestumiseks nii vajalik varustus oli taas meie kontrolli all.

Pärast Dušanbes veedetud turu- ja ostlemise päeva laadisime järgmisel hommikul varustuse kolmele maastikuautole, mis järgneva kolme päeva jooksul transportisid meid mäest lähima teeotsani. Kolmanda sõidupäeva keskpäeval hakkasid aga autojuhid ootamatult streikima ning keeldusid meid varem kokkulepitud asukohast 50 km kaugusele sõidutamast, viidates ohtlikule ja

olematule teele. Neljatunnisest veenmisest tulu ei tõusnud ning nii olimegi sunnitud keset kivi-välja asjad autodelt maha tõstma. Siiski aitasid autojuhid kaubelda meil lähimast külast eeslid, kes järelejäanud teelõiguks raske kandami (ligi 600 kg varustust) enda peale võtsid. Ajaliselt olime planeeritud kaks päeva maas.

Tadžikistanis, Kok-Jaris ootasid meid järgmised eeslimehed. Edasi jätkus vaid mägimaastik. Poolteist päeva said nad meid aidata, seejärel muutusid mägi-jõed ka kohalikele ületamatuteks. Jäime meid peatanud jõe äärde laagrisse, 3667 meetri kõrgusel üle merepinna. Seljakotid vajasid ümberpakkimist ja varustus rühmaliikmete vahel laiali jagamist. Edasi olime omapäi.

Järgmisel hommikul oli lius-tikest toituva jõe veetase madalam ja saime jõest enam-vähem ohutult läbi. Jõeületuseks olid meil siiski julgustusköied küljes, sest kui mägijõe vool oleks meist võitu saanud, oleksid kaaslased abivajaja kaldale tagasi tõmmatud. Teisel pool jõge jätsime osa varustusest ajutiselt maha ning

Katkise jalaluuga Priit Rooden aidatakse päästekopterile.

liikusime edasi hädavajaliku varustusega. Päeva lõpuks leidsime sobiva paiga baaslaagriks otse Tanõmas II liustiku jalamil 3851 meetri kõrgusel. Järgmisel päeval toime ülejäänud varustuse ära.

Järgmine jõgi oli viimane, mis lahutas meid tõusust Tanõmas II liustikule, mille teises otsas paiknebki Tartu Ülikooli mäetipp. Linnulennult oli mäeni jäänud vaid ligi 12 km, ent selle jalamini jõudsimise alles nädala pärast. Edasi hakkasime kiiresti kõrgust võtma, samas muutus ka reljeef järjest raskemaks, algul võtsid hoogu maha rusunõlvad, seejärel liustiku külmoreen, liustikul võimsate jäämurdude labürindis läbipääsutee leidmine, lõpuosas lumega kaetud liustikuosa, mis varjab enda all salakavalaid jääpragusid, samuti tuli jälgida organismi aklimatiseerumist kõrgusega.

Ekspeditsiooni 18. päeval jõudsimise lõpuks eesmärgiks olnud mäe jalamile, 5669 m kõrgusele. Tipu vallutasime kahe

järgmise päevaga. Tipupäeval oli päikseline, aga tuuline ilm. Tipust leidsime sinna 30 aastat tagasi jäetud esemed: tipuplaadi, selle kõrvale kividest laotud tiputuurst ja tipukirjad, ülikooli tekli ja alpiklubi Firm embleemi. Need võtsime kaasa ning asemele jätsime tänapäevase ülikooli lipu, tekli, sõrmuse ning tipukirja.

Laskumisel, 4900 meetri kõrgusel juhtus rühmaliikme Priit Roodeniga õnnetus ning ta murdis jalaluu. Võtsime ühendust kontaktisikuga Eestis, edasine päästeoperatsiooni korraldamine jäi suuresti tema õlgadele. Ühendust hoidsime satelliittelefoni vahendusel. Lisaks konsulteerisime oma olukorra üle nii TÜ kliinikumi arstide kui ka teaduste akadeemia presidendi Richard Villemsiga, kes 30 aastat tagasi samas kohas sarnast olukorda lahendas, olles tollase ekspeditsiooni arst.

Tassime Priitu kaks ja pool päeva, see tähendab, et lisaks ligi 30 kg kaaluvatele seljakottidele

TARTU ÜLIKOOI MÄETIPU VALLUTAMINE

- Tartu Ülikooli nimeline mäetipp (6350 m) asub Kesk-Pamiiri mäestikus Tadžikistanis.
- Tipu vallutamise meeskond oli 10-liikmeline: rühmajuhd Andres Hiimäe, liikmed: Erik Jaaniso, Marko Aasa, Priit Rooden, Merili Simmer, Kristjan-Erik Suurväli, Tõnu Põld, Priit Simson, Priit Joosu ja Sven Oja.
- Tipp otsustati taas vallutada Tartu ülikooli 380. aastapäeva auks.
- Ekspeditsioon kestis 34 päeva (12. juuli – 14. august 2012). Tipp vallutati 31. juulil kell 12.25 kohaliku aja järgi.
- Ekspeditsiooni toetasid Tartu ülikool, TÜ akadeemiline spordiklubi, varustusega abistasid Matkamaailm, Matkasport, Freesport, Alpinest ja alpiklubi Firm. Nõu ja jõuga toetasid välisministeerium, TÜ kliinikum ja Katrin Sipelgas.

igäuhe seljas vedasime neljaste vahetustega ligi 90 kg kaaluvat kannatanut. Alguses liustikul lõhede vahel laveerides, seejärel pikkadel, järskudel rusunõlvadel üles-alla, kuni saabusime päästekopterile sobivasse paika ligi 4200 m kõrgusel. Tagasiteel tekkis pingeline olukord Khorogi linnas, kus tõkestati meie teed tagasi Dušanbesse, ent seegi lahenes ning tagasi Eestisse jõudsimise 14. augustil. ☺

Mika Keränen kohtus oma tulevase naise, eestlanna Evaga Soomes Iloomantsi aiandustehnikumi roosipõõsaste vahel. Tartus meeldib talle vanu aegu meenutamas käia botaanikaaias.

Foto: Inga Külmoja

Tartu patrioot Karjalast

Populaarne lastekirjanik ja TÜ keelekeskuse soome keele lektor Mika Keränen räägib puhast eesti keelt ja leiab, et Tartu on ideaalne linn, kus elada.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Tartusse tõi Mika siit pärit Eva, kellega nad kohtusid Ida-Soomes Iloomantsi aiandustehnikumis. Lisaks ilusale Eesti tüdrukule pakkus soome noormehele huvi ka see, mida neiu rääkis. Et Tartus saab kõrgkooli tasemel aiandust õppida, aga ega heaoluühiskonnas kasvunud soomlane ju naabrite juures hakkama ei saaks.

Natuke trotsi ning palju huvi ja armastust ongi see, miks Põhja-Karjalast pärit Mika koos Evaga Tartusse tuli. Alguses tollasesse põllumajandusülikooli metsan-

dust õppima, üsna pea sai aga selgeks, et kohalik keel on puudest põnevam.

«Esimese aasta jooksul tekkis mul suur huvi eesti keele vastu ja otsustasingi, et hakkam Tartu ülikoolis eesti keelt ja soome-ugri keeli õppima,» meenutab 1990. aastal TÜ eesti filoloogina lõpetanud mees.

EESTLASTEGA KÖÖGIS

Mika ülikooliajal polnud Tartus väga palju võimalusi praeguses mõttes aktiivset tudengielu elada. Kinos ei olnud suurt midagi vaadata ning kuigi linnas olid mõned head õllekad nagu Humal ja peagi avati ka Zavood, veetis noormees

lärmakate pekohtade asemel aega pigem sõprade köökides.

«See, et meelelahutuse haarmed veel siia ei ulatunud, sobis mulle tegelikult väga hästi,» tunnistab Mika. See tekitas õppimiseks väga hea keskkonna ja tegi Tartust ideaalse ülikoolilinna. Soomes ei olnud Mika enda mäletamist mööda väga tubli õpilane, Eestis hakkas akadeemiline elu talle aga meeldima.

Igaõisest linnamelust loobumises mängis olulist rolli ka see, et juba alates 1994. aasta novembrist oli mees ka pereisa. Tollal polnudki haruldane, et paljudel tudengitel olid ülikooli ajal ka lapsed. Nii oli loomulik ka see, et suheldi

enamasti teiste tudengipereodega ning põhilisteks istumiskohtadeks said õhtuti sõprade köögid, kust jutukõmin lastetuppa ei kostunud.

Mika meenutab, et kuigi ta õppis eesti keelt võõrkeelena, käis ta läbi põhiliselt eestlastest folkloristidega. «Mind ennast see eriala väga ei tõmmanud, aga õppisime samas osakonnas koos soomeugri keeli. Ma ei kuulunud ka soome tudengite korporatsiooni, Fraternitas Fennica loodi alles siis kui minul oli kindel sõpruskond juba olemas,» räägib mees.

Tuli ta ju Tartusse õppima enne seda, kui linnast sai soomlaste hulgas populaarne sihtkoht. Kui Mika ülikooliajal õppis EPA-s näiteks viis soome tüdrukut loomaarstiks, siis sel aastal olevat neid juba ainuüksi esimesel kursusel 20.

«Tartu on tänapäeval heas mõttes klassikaline iga noore teadlase unistuste linn, kompaktne ja ilus. Aga mitte ainus linn siin piirkonnas, kus on hea õppida. Me peaksime rohkem teadvustama oma asukohta Põhja-Euroopas ja ka laiemalt,» tunneb Mika ikkagi välisüliõpilaste siia meelitamise üle muret.

Tema hinnangul on paljudel varem välisüliõpilaste seas populaarsetel erialadel nüüd vähem välistudengeid. Tartu suguse väikese ülikoollinna jaoks saab maailma mastaabis olla rahvusvahelistumise ainus konkurentsitegur.

«Ja ma ei mõtle sellega, et peaks inglise keelele üle mine-ma või messidel rohkem promotegema – tuleb lihtsalt nende välisüliõpilaste eest rohkem hoolitseda, kes meil siin on,» kinnitab Mika. Eestlased pole ju ainsad esmapilgul kinnised inimesed. Ka soomlased ja teiste rahvuste esindajad ootavad, et neid kuhugi kutsutakse.

Näiteks saaks avatust ja soojust näidata nukralt üksi istuvale välisüliõpilasele. Mine räägi temaga, kutsu ta kuhugi, innustab Mika. Kui kutset vastu ei võeta, ei saa midagi teha, aga tuleks mõelda rohkem sellele, et välisüliõpilased ei veedaks vaid üksteisega aega, vaid leiaks ka kohalikke sõpru ja tuttavaid.

Nende kaudu jõuaks siis teisteni info mitte ainult headest õppimisvõimalustest Tartus, vaid ka toredatest kohalikest. Ehk jääb siis ka pärast ülikooli siia rohkem võõramaalasi.

«Ma julgen väita, et välismaa inimeste jaoks ei ole palganumber kõige olulisem. Peaasi on ju see, et kohapeal hakkama saaks. Nii et kui saad oma asjadega hakkama ka pärast ülikooli ning samal ajal on ümberringi tore ja huvitav, siis ei näe ma ühtegi põhjust, miks Tartu ülikool ei võiks mitmetel erialadel tõmmata siia üliõpilasi absoluutselt igalt poolt!»

KOHALIK KIRJANIK

Mika arvates on igas õiges ülikoolilinnas avatuse aura ning et avatust pole kunagi liiga palju, tuleb ka selle poole igavesti püüelda. Kindlasti on just avatus ka üks osa sellest poeetilisest Tartu vaimust, mida paljud kirjanikud ja luuletajad on püüdnud tabada.

Praegu teatakse ka teda ennast eelkõige kirjanikuna. Mika sulest on ilmunud mitmed lastekrimkad ning hiljuti ka Petrone Prindi sarjas avaldatud «Minu Supilinn». Mees hakkaski tõsisemalt kirjandusega tegelema alles Tartusse tulles. Ja algusest peale eesti keeles.

«Minu kursusel kirjutas suur osa eesti filolooge kas sahtlisse või ka avaldas oma tekste. Teiste kirjutistest rääkides tekkis ka ise tahtmine midagi ära teha, tundus iseenesestmõistetav, et eesti kee-

les,» meenutab ta.

Mika alustas kõigepealt koostööga. Kuna keel oli tema jaoks nende kõige põnevam osa, kadusid aegamööda pildid ja jäid alles sõnad. Kui Tartu noorte autorite koondis NAK 1997. aastal taas asutati, oli kohal ka noor soomlane. Seda nii taasasutamise koosolekul kui ka NAK-laste luuleõhtutel enda tekstidega esinemas.

Mees seletab, et ei ole osanud ennast kunagi luuletajaks pidada. Tema naiivse võitu tekstide peale küll muiati mõnusalt, aga sõbrad Contra, Aapo Ilves, Olavi Ruitlane ja Veiko Märka meelitasid publikult välja suisa naerurõgatusi ja eufooriat.

Ühel hetkel avastas Mika, et kirjutab hoopis oma esimest lasteraamatut. Esimesele järgnes teine ja iga uue looga kasvas ka publiku huvi. Luuletuste kirjutamisele ta isegi enam ei mõelnud. «Vahetasin instrumenti: nagu oleksin alustanud elektrikitarriga, aga läksin üle näiteks trummidele,» muigab ta.

Oma õige niši leidmises peab mees tänama tütreid, eelkõige vanemat Evamariat, kellele loetud muinasjutud otsa said ja isa pidi ise lugusid välja mõtlema hakkama.

«Ma arvan, et on palju isasid ja emasid, kes ise lastele jutte välja mõtleavad – iseasi, kes läheb nii kaugele, et mõtleb neid trükkida lasta,» arvab Mika. Tema soovitaks kõigil sellistel vanematel jätta oma kinnisvaramaakleri või pankuri amet ja hoopis lastekirjanikuks hakata. See pakub kindlasti palju rohkem rõõmu.

Lastele kirjutamine on Mika sõnul põnev ja suur väljakutse: kirjutades tuleb kogu aeg mõelda, et jutt igavaks ei kisuks. Kui lugu edasi ei liigu, kaotab huvi ka laps ja seega tuleb kogu aeg põnevust üleval hoida.

Mika ei tunne, et peaks täiskasvanutele kirjutama. «Mulle meeldib välja mõelda lugusid, kus seiklevad lapsed. Neile on lubatud puude otsas ronimine, igasugune turnimine, seiklused. Täiskasvanute maailma tõsiseid muresid ma kirja panna ei taha,» ütleb mees, kellel on põhimõte kirjutada ainult niisuguseid asju, mis oleksid väga vahvad, lõbusad ja pakuks inimestele rõõmu.

Kuigi «Minu Supilinn» ei ole lasteraamat, on ka see väikestviisi Mika lasteraamatutele taustaks kirjutatud – seiklevad ju tema krimilugude tegelased samuti Supilinna tänavatel ja hoovides. Selles raamatus sai Mika arutleda nende väärtuste üle, mis tema jaoks Supilinna oluliseks teevad: hipilikkus, boheemlus, vanade aegade ja asjade väärtustamine.

AMETNIKUST ÕPETAJAKS

«Ma loodan, et need väärtused on ka mu lasteraamatutes kuskil allhoovustes olemas. Önn ei peitu ju rahas, vaid ka lihtsalt selles, et elad kohas, mis sulle meeldib ja teed tööd, mida armastad. Minu jaoks on alati näiteks õpetaja olnud inimesena palju rohkem väärt kui miljonär,» seletab kirjanik.

Võib-olla just seepärast on ka Mikast saanud mitmes mõttes õpetaja. Alates eelmisest sügisest töötab ta Tartu ülikooli keeleteaduskuses soome keele õpetajana ja on vabal ajal ka jalgpallitreener.

Veel enne ülikooli õpetajana tagasipöördumist töötas mees haridus- ja teadusministeeriumis välissuhete talituse nõunikuna. Tartu ülikoolist pöörduiti tema poole palvega soovitada keeleteaduskusesse mõnd soome keele õpetajat. Kuna suurem osa Mika soomlastest sõpru oli juba keeleõpetajana hõivatud, otsustas ta

ise põnevat ametit proovida.

«Alustasin eelmisel aastal kahe rühmaga, et vaadata, kuidas see õpetamine üldse välja kukub. Mulle meeldis ja kuna tundus, et ka tudengitele, võtsin sel aastal rohkem gruppe juurde,» ilmub mehe näole lai naeratus.

Mikat innustavad motiveeritud õppurid, kes oma huviga soome keele vastu ka teda üha uuesti nakatavad, et suurema õhinaga soome keele ja kultuuri kohta teadmisi jagada. Kuna eesti ja soome keel on paljus väga sarnased, pakuvad keeletunnid mõlemale poolele mõlema keele kohta uusi avastusi.

Nii nagu Mika omal ajal Tartus eesti keelt õppides, avastavad nüüd tema õpilased sarnaseid sõnalõppe ja reegleid. Sugulaskeele õppimine õpetab ja tuletab meelde võrratult palju enda emakeele kohta ja paneb nii oma keelt ja kultuuri kui ka iseennast uues valguses nägema. Õpetaja enda jaoks on eesti ja soome keel juba ühe ja sama keele eri murded.

«Kuna keeleõpe on väga praktiline, peab see ka väga lõbus olema – ja see ei ole liialdus!» teab ta. Võõra keele õppimine selle keeleteaduskonnast eemal peab olema väga põnev ja haarav, seega peavad keeletunnid õpilaste huvi üleväl hoidmiseks ka väga lahedad olema. Mika püüabki seepärast iga loengu ajaks tekitada tunde, nagu oldaks Soomes mõnel reisel.

Õpetajaamet sobib tema kinnitusel ka kirjutamisega palju paremini kui endine ametnikutöö. Kui varem sõltus Mika täiesti bürokraatiast, mingite ürituste ja asendamiste kalendrist, siis nüüd on tal kindlalt iga reede vaba. Kui teda nüüd mõnele kirjandusüritusele rääkima kutsutakse, leiab selle jaoks aega.

Praegugi mõlgutab mees

MIKA ARTO JUHANI KERÄNEN

- Sündinud 24. novembril 1973 Soomes.
- 1999 lõpetas Tartu ülikooli eesti filoloogial erialal.
- Avaldanud luulekogu «Tähelepanekuid noorusaastatest», lasteraamatud «Varastatud oranž jalgratas», «Peidetud hõbedane aardelaegas», «Vana Roosa maja» ja «Sala-pärane lillenäppaja» ning raamatu «Minu Supilinn».
- Abielus, tütreid Evamaria ja Emma.

uue lasteraamatu mõtteid. Kui novembri lõpuks keeleteaduskond läbi saavad, sõidab Mika kolmeks nädalaks Itaaliasse, et rahu kirjutamisega tegeleda. Kuigi tema peatuspaik asub Roomast vaid paarikümne kilomeetri kaugusel, on mees endale lubanud, et ei kavatse kordagi pealinna minna.

Pärast ülikooli lõpetamist töötas Mika neli aastat Helsingis, ning teab pärast seda kindlalt, et suurlinnad teda ei tõmba. «Tundsin, kuidas bussides loksumine mu aega raiskab ja kuna kõik töökaaslased elasid kaugel linna eri nurkades, oli juhuslike kohtumiste rõõmu väga vähe,» meenutab ta ja lisab, et Tartus on elamine on tema jaoks kordades huvitavam ja mõnusam.

«Mina olen öelnud «meie» oma esimesest Tartu sügisest saadik. Tartlaseks ei pea minu meehest sündima, nii kihvtis linnas võib selleks lihtsalt hakata!» ☺

Tartu ülikool Eesti saja-aastasest filmis

Fotograaf Elmar Kald pildistas 1946. aastal dokumentaalfilmi «Nõukogude Eesti» tegemist ülikoolis. Filmitavad professorid Artur Linkberg (paremalt esimene) ja Albert Valdes.

Fotod: 3x TÜ multimeedia talituse arhiiv

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Vaikust! Võte! Professor Taavi Saviialik kirjutab e-allkirja uurimistoetusle. Hõikab assistendile (kiirus-tades): «Kas täna ei pea enam kuhugi alla kirjutama? Kui ei, lippan laborisse.»

Eesti uus mängufilm «Antarktika Tartus» näitab tänapäeva teadusmaailma, kus professor rabeleb uurimisteema rahastamise, kolleegide ja pereelu vahel. Peategelane Antarktika pole

ainult professori uurimisteema, vaid sümboliseerib ka jäist uurimisprojektide finantseerimist, kolleegidevahelist konkurentsi, doktorandist abikaasa leppimast bürokraatiaga jmt. Lugu näib lõppevat siiski heureka-hüüdega, sest lõpukaadrites särab Antarktikast tagasi jõudnud professori silmis avastusrõõm.

Stopp! Sellist filmi ju pole. Pole veel ja kas üldse tulebki? Millistest Eesti mängufilmidest leiab üldse mõne teadlase või üliõpilase? Peale professor Ain Luurbergi Biomeedikumis telefil-

mis «Alpimaja» ei meenu esmalt keegi. Ometi on Tartu ülikool ja film lahutamatu seotud ligi sada aastat tagasi Eesti filmi algusaastatest peale.

AASTAPÄEVAFILMID

Eestlaste filmitegemine algas 1912. aastal Eesti Rahva Muuseumi fotograafi Johannes Pääsukega (1892–1918), kes väntas Tartus esimese ringvaatepala «Utotskini lendamine Tartus». See esilinasust Eesti esimeses 360 kohaga paikkinos Illusioon, mis asus Heinaturul praeguse Kaar-

silla ja Atlantise vahel. Pääsukese järgmise vaatefilmi «Tartu linn ja ümbrus» lõpus on 20 sekundi jooksul ekraanil peahoone koos tänaval ootavate voorimeestega. Siitpeale ei pääse Tartu kroonikakaadrid ülikoolist ja vastupidi – ülikoolgi hakkab filmikunstile tööd ja oma panust andma.

Tartu ülikoolis keemiat ja majandust õppinud Oskar Lutsu vend, 1932. aastaks tuntud kineast Theodor Luts (1896–1980) saab TÜ akadeemiliselt kooperaatiivilt ülesande teha ülikooli 300. aasta juubelifilm «Alma mater Tartuensis». Käsitirja autor on üliõpilaskonna esimees Ilmar Tõnisson, keda näeb ka filmis. Filmiajakirjanik ja režissöör Jaak Lõhmus kirjutas 2007. aastal Sirbis, et kadunuks peetud lineteos on peaaegu täielikult säilinud. Tolla ei olnud veel leitud originaalpositiivi nitraatalusel. Kirjastaja ja väikeettevõtja Indrek Ilomets kinnitas, et originaal koos vahetiitritega on leitud. Ilometsal õnnestus see osta eraisikutelt ning vilistlased kingivad selle ülikoolile. Filmi duubelnegatiiv ja -positiiv on hoiul Eesti Filmiarhiivis ning film on ka DVD-l «Universitas Tartuensis 375» nagu mitmed teised ülikoolist tehtud filmid.

1952. aasta dokumentaalfilmis «150 aastat Tartu ülikooli» oli ülikooli vanus «unustatud». Ülikooli avamist tähistati alates 1802. aastast, mida praegu peame taasavamiseks. Nõukogude liidu kineastide dokumentaalfilm (operaator ja helirežissöörid olid Eestist) kandis stalinliku aja pitsert: viisnurgad, Lenini ja Stalini pildid, optimistlik tekst jne. Lutsu filmist tuntud kaadreid üliõpilastest kaitseliitlaste, korporantide ja tantsivate tudengitega kasutati

eelmiste aegade mahategemiseks. 1977. aastal peeti samuti ülikooli aastapäeva, kuid siis oli juba võimalik tähistada taasavamise, mitte avamise 175. tähtpäeva, mida tunnistavad ka filmikaadrid.

Kui 1982. aastal saadi 350. sünnipäeva pidada, valmistuti selleks mitme filmiga. Tõsi, ülikool jõudis filmi ka 1980. aastal, Tartu linna 950. aastapäeval. Toomas Lepa filmis «Minu Tartu» tutvustas oma linna ja ülikooli kirjanik ja õppejõud Vaino Vahing (1940–2008). Vahing ise ei jäänud 1982. aasta kolme filmiga eriti rahule. Ta kirjutas ajalehes Sirp ja Vasar, et näiteks Hagi Šeini film «Ülemlaul» ei avanud ülikoolielu sisemisi mehhanisme. «Tabamata jäi vedru, mis mõnest kõrgkoolist ülikooli teeb, see institutsiooni eripära, mis peidab või loob endas ülemlaulu.» Leo Ilvese «Üks aasta kolmesajaviiekümnest (Leo Ilvese ja Marju Lauristini stsenaarium) olnud igav maraton mööda ülikooli allüksusi. Reet Kasesalu filmi «Tartu ülikool XIX sajandil» (Hillar Palametsa stsenaarium) peab Vahing eelmistest tihedamaks, kuid leiab, et filmide tegijate ja stuudiote vahel puudus koordineeritus. «Nähtu lubab öelda, et traditsioonilised ülevaate- või juubelifilmid /.../ on oma aja ära elanud /.../ Tuleks end lahti raputada meelisobjektidest, mis filmist filmi korduvad ja rohkem süüvida nendevahelistesse tühikutesse.»

Meelisobjektidest ei saadud päris lahti ka 2007. aastal Märten Vaheri ja René Vilbre filmis «Universitas Tartuensis 375» (stsenarist Lauri Vahtrre, kaasstsenarist ja toimetaja Jaak Lõhmus). Tõnis Arro leiab ajakirjas Teater. Muusika. Kino, et vaatamata

Filmikaamera pakkus suurt huvi ühele väikemehele.

ajaloo domineerimisele ei puudu filmist autorite isiklik sõnum ja suhe. «Vaimu ja võimu vastuolu on autoritele muust rohkem huvi pakkunud, moodustades filmi olulise telje.»

KROONIKAKAADRID

Eesti dokumentalistikat on Tartu ülikool toinud põhiliselt juubelitega. Iga olulisema aastapäeva puhul on tehtud ajalugu ja kaasaega jäädvustanud lineteos. Tähtpäevi rahvusülikoolil jagub: asutamine (1632), taasasutamine (1802), Eesti ülikooli loomine (1918). Suurpidustustest tehtud filmide ritta kuuluvad näiteks Heli Speegi «Vivat Universitas» ja Hagi Šeini «Rituaal» 1982. aasta 350. tähtpäeva üritustest. Tallinnfilmis valmis ringvaate «Nõukogude Eesti» erivaljaanne.

Filmikroonikast leiab veel mõndagi huvitavat, nagu näiteks Vladimir Parveli «Sõprusvisiidi» (1964) Soome presidendi Urho-Kaleva Kekkoneni visiidist, Elmo Lööve ja Ela Tomsoni saate ETV-s Rootsi kuninga ja kuninganna külaskäigust (1992), Rein Joametsa saate «80 aastat Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli» (1999)

jt. Ülikool ei puudu mõistagi Tartu-teemalistest filmidest. Jaak Lõhmuse sõnul säilib hulk huvitavaid ülikoolist tehtud filmipalu ETV arhiivis, sh näiteks ülikoolist pärast põlemist 1965. aastal, ansamblist Rajacas jt.

Johannes Pääsukese järel jäädvustasid Eesti Kultuurifilmi operaatorid paarkümmend lõiku põhiliselt teaduse vallast: siidiussi kasvatus katsetustest, maaväri- nate registreerimisest, ilmaennus- tamisest, EÜS-i lipupühitsemise 50. aasta mälestuspäevadest jne.

Esimene vene okupatsioonija ringvaadetes «Nõukogude Ees- ti» leiab kaadreid Tartu ülikooli sotsialistlikuks Tartu riiklikuks ülikooliks ümberkujundamisest.

Ajaloolane Merike Jürjo, kes on uurinud Saksa kinokroonikat Eesti filmiarhiivis, märgib ajakirja Teater. Muusika. Kino artiklis, et hariduse ja kultuuri temaatika oli neis võrreldes teiste teemadega nõrgalt esindatud. Saksa oku- patsioonial ajal on filmitud näiteks diplomite kätteandmist ülikoolis.

Uuesti järgnenud vene ajal näidati enne mängufilmi kogu Nõukogude liidu kümneminuti- lisi ringvaateid või lühidokumenta- le, sh satiirilist filmizurnaali «Süütenõör». Sellesse jõudis isegi kriitika ülikooli raamatukogu ehituse kohta, mille näitamise järel pandi ehitamine täie hooga käima. Ringvaadetes «Nõuko- gude Eesti» on ülikoolielu löike rohkesti säilinud. Jäädvustati uusi ühiselamuid ja õppehooneid, lõpuaktusi, ehitusmalevlasi, kon- verentse, teadlasi jpm. Loetelu läheks pikaks. Eesti Filmiarhiivi kodulehel (www.filmi.arhiiv.ee) ja internetis otsides leiab palju põnevat, ka filmikatkendeid. Kõik need kaadrid ei ole tähtsad mitte ainult filmiajaloo ega ülikooli

Elmar Kaldi fotole jäänud TÜ nõukogu saalis (praegune rektoraadi esruum) filmi

ajaloo seisukohalt, vaid need on meie omakultuuri, rahvusfilmi keti lülid. Filmitegijad on ühtaegu nii kultuuri jäädvustajad kui ka kultuuri tegijad.

Otsides rahvusdokumentalis- tikast aga isikuid, kes on Tartu ülikoolist meie rahvuskultuuri ja teadusesse oma jälje jätnud ning kellest on eraldi lõigud või portreefilm, siis neid pole palju. Vaid mõned näited: Andres Sööt «Voldemar Vaga» (1976), Peep Puks «Ärge laske mul surra!» (professorid Henno Tikko ja Kaljo Pöder 1980) jt. Portreefilm akadeemik Juri Lotmanist sai teoks koguni alles pärast tema surma – Agne Nelgi «Lotmani maailmas» (2008). Õnneks oli selles võimalik kasu- tada professorist eluajal tehtud kaadreid. Kuid Lotmani puhul tuleks rääkida kui ülikooli enda suuremast panusest filmikunsti,

filmisemiootikasse.

Juri Lotman vaatles filmi kommu- nikatsioonisüsteemi osana, mille keelt on vaja tundma õppida, mõista. Ta on rõhutanud, et film ei ole orjalik ega mõttelage elu koopia, vaid aktiivne taasloo- me. Lotmani järgi on filmikeele mõistmine aluseks ka filmi kui kunsti mõistmiseks. Niisama lihtsad ei ole ka okupatsiooniae- gade ülikooli ajalookaadrid, kus avalikult kantakse edasi räiget propagandasõnumit.

ÜLIKOOI PANUS FILMI

Filmiteadlaste ritta kuulub samuti Lotmani õpilane semiootika- professor Peeter Torop, kes tõi oma ettekandes Eesti filmi 100. aastapäeva pidulikul koosolekul aprillis TÜ aulas näiteid, kuidas filmikunst suudab keerulistel ae- gadel mitmekihilise filmikeelega inimeste mõtlemist suunata. To-

tav koosolek.

rop peab Eesti filmikunsti pöördpunktiks «Hullumeelsust» (1968), «Kevadet» (1969), «Viimset reliikviat» (1969, meenutagem laulu vabadusest) jmt.

Ületamatu panuse Eesti filmikunsti on andnud oma soome-ugri rahvaste filmidega «Veelinnurahvas» (1970), «Linnutee tuuled» (1977), «Kaleva hääled» (1986), «Toorumi pojad» (1989) ja «Šamaan» (1997) ülikoolis ajalugu õppinud ja Tallinnfilmis töötanud hilisem president Lennart Meri. Rääkimata tema 1968. aastal ilmunud kuulsast artiklist «Suur üksiklane».

Meri ei olnud rahul, kuidas Tallinnfilmi looming polnud lülitunud täisverelise liikmena ülejäänud kultuuri, kuidas kirjaniikud, lavastajad, näitlejad eri teid käisid ega haakunud eriti. Kuidas tal õnnestus aga vene ajal oma

kultuurantropoloogilised filmid teoks teha, sellele saab kaasa elada Jaak Lõhmuse 2010 valminud dokumentaalfilmis «Tantsud linnuteele. Pildistusi Lennart Meri filmirännakutel».

Väikese riigi kohta polegi ülikooli panus Eesti filmitegijate poole pealt ehk kesine, suundusid ju humanitaariast huvitatud ikka Tartusse õppima.

Nimetagem veel vaid mõned: Ülo Tambek, Aigar Vahemetsa, Peep Puks, Jaan Ruus, Priit Pärn, Peeter Tooming, Peeter Urbla, Jaak Lõhmus, Ilmar Raag, Mart Taevere, Jaan Kolberg, Riho Västrik, Kiur Aarma, Liivo Niglas, Erki Tammiksaar... Sugugi mitte väike roll pole siin kunagisel legendaarsel ülikooli filmiklubil. Ka palju filmikriitikuid ja -õppejõude on TÜ kasvandikud.

Filmiaasta pidulikul koosolekul ütles rektor Alar Karis, et unistab sellest, kuidas ülikool jõuaks mängufilmi peategelaseks.

VEEL MÄNGUFILMIST

Võttepaigana ja üksikute tege-laskujadena on *alma mater* veidi mängufilmi jõudnud. Näiteks «Romantikute» (1962) lavastaja ja stsenarist oli õppejõud Aigar Vahemetsa, assistendiks üliõpilane Peet Lepik. Üliõpilased mängisid peategelasi ja nendega toimusid ka massistseenid. Jaak Lõhmuse sõnul on üliõpilasi tegelaste hulgas veel filmides «Kevade unelm» (1927), «Noored kotkad» (1927), «Päikese lapsed» (1932), «Perekond Männard» (1960, üht peategelast kehastas arstitudeng Peeter Volmer), «Väike reekviem suupillile» (1972), «Nimed marmortahvlil» jmt. Kui Paul Ariste osales filmis «Romantikud», siis Alar Karis esines

FILME TARTU ÜLIKOOLIST

- 1932 Theodor Luts «Alma mater Tartuensis»;
- 1952 «150 aastat Tartu ülikooli»;
- 1982 Hagi Šein «Ülem-laul»;
- 1982 Leo Ilves «Üks aasta kolmesaja viiekümnest»;
- 1982 Reet Kasesalu «Tartu ülikool XIX sajandil»;
- 1982 Heli Speek «Vivat Universitas»;
- 1982 Hagi Šein «Rituaal»;
- 2007 Märten Vaher, René Vilbre «Universitas Tartuensis 375».

iseendana 2009 tudengifilmis «Tudengimuusikal», mille tootis MTÜ Kinoonud.

Tänapäeval, kus filmistudiote pole enam tööplaaneliste ringvaadete tegemist, filmivad ülikooli kroonikat telekanalid ja oma multimeedia talitus. Enda tarbeks jäädvustavad sündmusi paljud eraisikud. Dokumentaalvõi mängufilmi jaoks on vaja tellimust ja tundlikku loomenärvi, mis ülikooliloo pinges hoiaks ja vaataja kaasa haaraks. Või jääbki Eesti filmiajaloo puudu Tartu Antarktika-sugune, viimase paarikümne aasta ülikoolielu oma struktuurimuudatuste, rahvusvahelistumise, massikõrghariduse, teadusavastuste ja palju muuga. Uusmeedia ajastul? No ei? *Vai-kust! Võte!* ☹

Kasutatud kirjandus vt:
www.ajakiri.ut.ee

TEADUSE RAHASTAMISE SÜSTEEMI MUUDATUSED LAIEMAS PLAANIS

Foto: erakogu

Andres Koppel

Eesti teadusagentuuri juhatuse esimees

Teaduse rahastamise süsteemi muudatused, mis on vastloodud Eesti teadusagentuuri esmane suurem ülesanne, on tekitanud teadlaskonnas palju arutlusi ja emotsioone. Asjalikud arutlused aitavad probleeme lahendada, aga loomult ratsionaalsed teadlasedki võivad rahastamisteemalistes arutlustes emotsioonidele ootamatult suure voli anda. Selleks, et arutada, mida muutused endast kujutavad, on asjakohane teha lühiekskursus teaduskorralduse lähiminevikku ja miks mitte ka tulevikku.

Eesti teadussüsteemi ümberkorraldused algasid kõrgete ideaalide toel teadlaste endi initsiatiivil ja juhtimisel. 1990. aastatel tegelesime lääneliku, avatud ja konkurentsipõhise teadussüsteemi loomisega. Raha oli, nagu igas teiseski eluvaldkonnas, napilt. Lisaks ümberorienteerumisele oli vaja kuidagi ellu jääda.

Sellega saadigi hakkama, Eesti teaduse mitmekesisus jäi alles, kuigi kadus palju teadusasutusi, teadusest lahkus noori ning hooned jätkasid lagunemist.

Majanduse kasvuga hakkas hoogsalt paranema ka teaduse rahastamine. Eriti silmatorkavad on teaduse ja kõrgharidussüsteemi muudatused, mis on teoks saanud viimastel aastatel Euroopa tõukefondide toel. Seda perioodi võib iseloomustada kui mahajäämuse taastamise aega. Oleme jõudnud ellujäämise eesmärgist palju kaugemale: märkimisväärsete investeringuteni infrastruktuuri ning teadlaste, doktorantide ning pisut ka magistrantide seninägematu akadeemilise hulkurluseni. Nüüd on meie teadussüsteem avatud rahvusvahelise teaduse loomulik osa. Eesti teaduse riigieelarvelise rahastamise suurimaks kasvuperioodiks olid aastad 2006–2008, kolme aastaga oli kasv ligi kahekordne. Tõukefondide lisandumisel jätkus teadusrahastuse kasv Euroopa Liidu vahenditest. Viimastel aastatel pole teaduse riigieelarvelised põhivahendid kasvanud. Tõukefondide varal toimuv tegevus on olukorda kõvasti parandanud ja ka äri-sektori teadustegevus on intensiivsem, aga need võimalused ei ole kõikides teadusvaldkondades ühtviisi ja võrdselt kasutatavad.

Eesti konkurentsivõime kava «Eesti 2020» näeb ette teadus- ja arendustegevuse rahalise mahu kasvu. Aastal 2015 peaks teadus- ja arendustegevuse kulutuste maht ulatuma 2%-ni ja aastaks 2020 3%-ni SKT-st. Kasvu põhiosa on kavandatud erasektori investeeringute arvelt, aga loomulikult peab pingutama ka riik. Siiski ei ole lähiaastatel hüppelist teadustegevuse rahastamise kasvu oodata. See omakorda tähendab sisekonkurentsi suurenemist. Ühiskonna ootused teadustegevuse tulemuste kasutatavusele, teadlaskonna osalemisele ühiskonnas ja oluliste probleemide lahendamisele on eriti masu ajal tublisti kasvanud. Seda ootust arvestatakse kindlasti uue teadus- ja arendustegevuse strateegia koostamisel.

EL-i tõukevahendite uue perioodi planeerimine on käivitunud, raamtingimused viitavad sellele, et haridus ja teadustegevus on jätkuvalt prioriteetsed. Tõukefondide kasutamisel on oluline arvestada, et me ei satuks neist liigsesse sõltuvusse ja ning kavandaksime nende varal tegevust, mida suudame hiljem ise oma raha eest jätkata või mis annab piisavalt tugeva tõuke süsteemi paremaks toimimiseks.

Teaduse rahastamise aruteludes on tavaliselt unarusse jäänud teaduskorralduses valitsev vastutuse jaotus. Sihtfinantseerimine ja teadusfondi grandid (edaspidi personaalsed ja institutsionaalsed uurimistoetused) on vaid osa suuremast pildist. Mõnikord peetakse neid peaaegu ainukesteks allikateks, millega uurimistööd teha. Riigi jaoks oluliste rakendus-uuringute korraldamiseks on teaduskorralduses ette nähtud selge süsteem. TAKS-i § 13 sätestab, et valdkondliku teadus- ja arendustegevuse eest vastutavad valdkondlikud ministeeriumid. Seni on oma valdkonna teadustegevusse märkimisväärselt panustanud ja selle korraldamise eest muret tundnud põllumajandusministeerium, tunkte ka sotsiaalministeerium. Loomulik oleks, kui oma uurimisagenda oleks enamikul ministeeriumidel.

Oleme teadus- ja arendustegevuse süsteemi arengus jõudnud keerukasse teaduse intensiivse rahvusvahelistumise järku. Teadus on muutunud mitte üksikutele valitutele, vaid enamikule teadlastele tegelikult avatud rahvusvaheliseks tööpõlluks. Rahvusvahelistumise soodustamiseks tekib juurde üha enam rahastusvõimalusi.

Eelnev tingis olukorra, kus varasemad peaaegu ainukesed teadlaste kasutatavad projektid- sihtfinantseeritavad teemad ja ETF-i grandid ei olnud enam ainukesed teadustegevust võimaldavad rahastusallikad. Nende osakaal ja omavaheline ebaselgus tingiski muudatuste vajaduse. Eelmise rahastusmudeli peamine miinus oli nii nende eesmärkide ebaselgus kui ka see, et tegelikult tööks tuli raha koguda «kihiti» paljude väikeste allikate peale kokku. Sihtfinantseerimise ja ETF-i grantide funktsioonid ei olnud selged.

Institutsionaalse ja personaalse uurimistoetuse kehtestamise eesmärk on liikuda täiskulu rahastamise mudeli poole, luues kaks selge suunaga ja eristuvat rahastamisvahendit. Institutsionaalne ja personaalne uurimistoetus on mõeldud selleks, et hoida ja suurendada võimalikult laia teadusvaldkondliku spektri kõikide osade alusteaduslikku pädevust. Rakenduslikud eesmärgid võivad selliste uuringutega kaasneda, aga peamine on edendada üldiste teadmiste baasi.

Personaalsete uurimistoetuste mõte on anda väikese uurimisrühma tekitamise toetusi või anda võimalus uute ja suurte ideede katsetamiseks üksikteadlastele. Praeguste mobiilsusskeemide lõppemise järel on neile kahele toetusele tulevikus plaanis lisada ka järeldoktori skeem. Personaalsete uurimistoetuste esimene taotlusvoor on praegu lõppemas. Kuidas see idee tegelikkuses realiseerub, saame nähe mõne kuu pärast.

Institutsionaalse uurimistoetuse esimene taotlusvoor on möödunud, kuigi tehniliselt pole lõplikke otsuseid enne riigieelarve vastuvõtmist võimalik teha. Teadusagentuuri hindamisnõukogu analüüsis esimesi õppetunde. Lisaks lihtsale tõdemusele, et taotlusvoor toimus kiirustades, tuli välja ka mitmeid sisulisi probleeme, millega on vaja edaspidi tegeleda. Kõige suurem probleem oli see, et teadusasutuste institutsionaalne roll ja selle hindamine jäid ebamääraseks. Institutsionaalsus peaks seisnema asutuse võimaluses teha strateegilisi valikuid ja luua stabiilne alus asutuse jaoks vajalike suundade arengule ning samuti asutuste vastutuses oma tehtud valikute eest. Järgmiseks taotlusvooruks on regulatsiooni vaja täiendada sel moel, et institutsionaalne roll oleks kirjeldatav ja hinnatav. Teadusasutused peavad tagama teadlastele keskkonna töö tegemiseks, strateegiate elluviimise ning ülikoolide puhul ka nende rollijaotuse sidususe kõrghariduses ja teadustegevuses.

Käivitatud rahastamisskeemid vajavad kohendamist. Aga rahastusmehhanismid on vaid teadussüsteemi tehniline osa. Milline võiks teadussüsteem välja näha 5 või 10 aasta pärast? Siin jutuks olnud rahastamise teemaga alustades on vastus lühike: rahastamine on korraldatud lihtsamalt ning taotlejatele, hindajatele ja bürokraatidele senisest palju vähem vaevanudvana. Praegu kulutame liiga palju aega ja kvalifitseeritud inimjõudu kõikvõimalike hindamiste, arutamiste ja otsustamiste peale. Otsustamisprotsessi on vaja lihtsustada. Targem oleks suunata suurem osa teadlaste-hindajate-arutajate vaimujõust tegelikule loovtööle.

Eesti teaduse tase on varasemaga võrreldes praegu kõrgem ning teadlase elukutse prestiižikam. Teaduse populariseerimine on vilja kandnud, sest 2012. aastal lõppenud teadusaasta eesmärki, tuua teadus lastele ja noortele lähemale, on suudetud silmas pidada ka tavalistel aastatel. Teadlaskonna vanusepüramiidis ei teki enam selliseid põlvkondade lünki nagu see on tänaste 45–55-aastaste seas.

Otsused, mida teeme üksikuid rahastamisvõimalusi kujundades, avaldavad mõju pikema aja pärast. Püüame seega pikemat perspektiivi meeles pidada.

POSITIVISTLIK PSÜHHOOGIA ON NEGATIVISTLIK NÄHTUS

Foto: erakogu

Madis Masing

Eesti ökokogukondade ühenduse juhatuse esimees

Psühhooigiati õppima kandsid mind kirg, kaastunne ja missioon. Kirg saada täielik kogemus inimeseks olemisest, kaastunne nähes liigikaaslast kannatamas ja missioon muuta maailm paremaks. Olles tegev noortevaldkonnas, näen ja kuulen, kuidas Eesti noorte vaimne tervis käib järjest enam alla. Sagenevad ja süvenevad tähelepanuhäired, õpiraskused, üleväsimus, unetus, enesetapumõtted, agressiivsus, psühhooaktiivsete ainete kuritarvitamine, stress, depressioon, identiteedikriisid jms. WHO (maailma tervishoiuorganisatsioon) prognoosi kohaselt tõuseb aastaks 2020 depressioon maailmas teiseks enim esinevaks põhjuseks, mis lühendab inimeste eluaastaid.

Ravimiameti andmeil on aastast 2002 antidepressantide tarbimine Eestis kasvanud poole võrra. Oleme enesetappude arvu ja alkoholi tarbimise

poolest Euroopas eesotsas. Elanikkonna ja eriti noorte vaimne tervis on meie edasise eksistentsi alus. Selle hoidmine ja edendamine peab olema prioriteet ja keegi peab selle eest vastutama. Akadeemilist psühhooigiati õppima minnes lootsin leida nendele probleemidele vastuseid ning lahendusi.

Lootsin ülikoolide psühhooigiainstituutidest leida küpseid ja tarku inimesi, kes on empaatilised ja hoolivad, sest teist inimest on võimalik juhendada vaid sinnaamaale, kus ise ollakse käinud. Lootsin leida teadlasi, kes tegutsevad selle nimel, et ühiskond saaks inimlikumaks, õnnelikumaks, tervemaks ja targemaks ning väheneksid rumalusest ja toorusest tingitud kannatused, nagu vägivald, stress, depressioon, nälg, hirmud, sõda, töötus, vaesus jms.

Kui Tallinna psühhooigiatoõpingute ajal pörkusin kõrkusega, siis Tartus ollakse vähemalt siirad. Õppejõud tunnistavad, et tegelikult on enamikul missioonidelt naasvatel sõduritel posttraumaatiline stressihäire ja et vaimse tervise allakäiku põhjustavad ilmselt toidus ja mujal leiduvad kemikaalid. Tunnistatakse, et nende endi lapsed pole vaksineeritud ja et nn teaduslikult tõestatud teraapiatel pole platseeboefektist eriti suuremat mõju. Samuti seda, et valitsev kognitiiv-käitumuslik teraapia on äriettevõtmine, mille varjus varastatakse teiste koolkondade ideid ja meetodeid.

Tunnistatakse ka, et kraadi saamine ei näita muud, kui et inimesel on mäluga kõik korras ning tal on püsivust end kokku võtta pikemaajaliseks pingutuseks. Tunnistatakse, et erapraksises kasutatakse ikkagi seda, mida peetakse õigeks ja mis aitab inimest, olenemata selle tõendus põhiseusest ning et küsitlused ja kvantitatiivsed meetodid ei näita sisuliselt midagi.

Tunnistatakse, et tänane akadeemiline psühhooigiati on nagu joodik, kes otsib võtmeid lambi alt vaid seepärast, et seal on valge. Tallinnas tunnistatakse, et bakalaureuseastme eesmärk ongi välja

sõeluda need, kes on nõus alluma õppejõudude ettekirjutustele. Tartus tunnistatakse, et instituuti juhib nartsissism ning omavahel võisteldakse selles, kes suudab rohkem artikleid vorpida ja keda rohkem tsiteeritakse. Avalikult ei taha keegi neid asju välja öelda, veel vähem teha midagi olukorra muutmiseks. Gümnaasiumist tulevatel tudengitel aga pole elukogemust ega julgust sekkumiseks. Oleme olukorras, kus avalik-õiguslike ülikoolide psühholoogiainstituudid toodavad kriitilise mõtlemise asemel küünilist konformsust.

Kala mädaneb peast ja vead on fundamentaalsed. Psühholoogia ajalugu kubiseb koolkondadest, kes kõik on tagunud oma tõde ning põhjendavad kogu inimkäitumist oma vaatenurgast. Positivistlik paradigma taotleb täppisteaduslikkust ja formaalset mõõdetavust, millel puudub ühtsuse ehk terviku mõiste. Teooriat ei eraldata praktikast.

Selles, et positivistlik käsitlus juhib Eesti ülikoolide psühholoogiateadust, saab süüdistada peamiselt kahte meest: Immanuel Kanti ja Auguste Comte'd. Kant ütles välja, et psühholoogiast ei saa iial «köva» teadust, kuna tegu on empiiriliste teadmistega, milles ei saa rakendada matemaatikat ega suudeta kontrollida uuritavaid nähtusi. Comte tõi matemaatika pehmetesse teadustesse ja pani aluse positivistlikule käsitlusele. Comte'd tänases akadeemias kummardatakse, samas kui Kanti, Freudi ja Jungi tähtsustatakse vähe.

Fakt on see, et tervikkikkust tänases akadeemias ei tunnista ega nõuta ning oluliseks peetakse vaid kvalifikatsiooni. Sama olulised on aga üliõpilase orientatsioon, motivatsioon, eruditsioon, intuitsioon ja afektsioon. Kvalifikatsioonis tegeldakse peamiselt teooriaga, aga vaja on ka praktikat ja arusaamist. Tudengi hindamisel tuleks lähtuda produktiivsest lahendusteest, ent lähtutakse reproduktiivsest ning katse-eksituse meetodist. Õpe peaks vastama ka kinesteetilisele õpistiilile, kuid vastab peamiselt auditiivsele ja vähem visuaalsele.

Fundamentaalsed vead on tulnud kas sellest, et reeglite tegijad ei tegutsenud moraalselt ja/või ei arvestatud millegagi, mis on praegu saanud nähtavaks. Vanaviisi enam jätkata ei saa. Aegunud ebafunktsionaalseid süsteeme pole mõtet täiustada, vaid need tuleb asendada.

Kui võtta aluseks Lawrence Kohlbergi arengustaadiumid, siis psühholoogide ettevalmistus on täna peamiselt prekonventsionaalsel tasandil. See tähendab, et esmatähtis on isiklik kasu, kus kaubit-

setakse alati kui võimalik, kuuletatakse käsule ning välditakse karistust. Kõige sagedasem ja tihti ka ainus küsimus loengus on see, mida eksamil küsitakse. Eksamate eel jagavad tudengid ülespildistatud eksamiküsimustikke ning on orienteeritud hinnete ja ainepunktidele, aga mitte asja selgeks saamisele.

Psühholoogiakraadi omanikud on minu arvates peamiselt konventsionaalsel tasandil, kus ollakse lojaalsed, säilitatakse sotsiaalse süsteemi *status quo* ja püütakse alati täita oma grupi ootuseid. Loengutes näiteks manitsetakse üliõpilasi järgima psühholoogide kirjutamata kokkulepet, mille alusel ei kritiseerita teineteist ega eriala. Seega pole jõutud postkonventsionaalsele tasandile, kus moraalne on legaalsest prioriteetsem ja kus elu ning vabadus on ülimumlikud.

Postkonventsionaalsel arengutasandil võiks psühholoogid olla autoriteetidid ja rääkida kaasa sotsiaal- ja hariduspoliitika kujundamisel. Nad oleks kaasatud kõige olulise planeerimisesse ja nende arvamus oleks oodatud ja austatud. Nad täidaks ühiskonnas valvekoera rolli kõiges, mis puudutab inimeste psüühilist ja sotsiaalset tervist. Nad tegeleks põhjustega, mis minimeerib inimkanatust ning maksimeerib õnnelikkust. Nad seisaks selle eest, et kõigi laste andekus saaks märgatud ja kõigil oleks võimalik jõuda eneseaktualisatsioonini. Nende huvides oleks populatsiooni üldharimine psühholoogias. Sel juhul oleks *summum bonum* kõigi inimeste õnnelikkus, iseseisvus, tervislikkus, täisväärtuslikkus jms.

Kohlbergi järgi läbitakse psühholoogilised ja moraalsed arengustaadiumid etappide kaupa. Hädavajalik tegur on siin vaprus. See tähendab, et õigel teel olles ei tohi karta vastandumist ega sellega kaasnevaid tagajärgi, nagu kättemaks, laim, kogukonnast välja ajamine vms. Praegune süsteem aga ei salli vaprust ega loovust.

Rahuldav tulemus on saavutatav vaid paradigma muutmise ja põlvkonna vahetusega. Kui tahame peatada vaimse allakäigu ning rakendada ülikoolid teadusasutustena rahvast ja riiki teenima, tuleb ümber teha kõik, alates sisseastumiskatsetest kuni psühholoogide tasustamiseni. Hetkel teenib psühholoog ju raha selle pealt, kui haige on tema klient ja/või kui suur on tema sõltuvus teraapiast. Juba vanas Hiinas aga teati, et aitab üksnes see, mis teeb iseseisvaks ehk vabaks ning mentori siht on teha end üleauruseks. Jah, me oleme kriisis, kuid idamaade keeltes on hieroglüüf, kus kriis tähistab ühtviisi nii ohtu kui võimalust! ☹

JAAN SALM – 75

Foto: erakogu

8. oktoobril 1937 sündis Harjumaal Kehtnas poiss, kellele pandi nimeks Jaan. 1960. aastal lõpetas ta TRÜ füüsikuna.

Alustanud tudengipõlves uurimistööd üldfüüsika kateedri legendaarse dotsendi Jaan Reineti

juures, sai temast 1964 asutatud TRÜ aeroelektrilaboratooriumi (tuntud kui Reineti laboratooriumi) esimene koosseisuline töötaja. Suure osa edaspidisest elust on Jaan pühendanud õhus hõljuvate imetillukeste elektriliselt laetud osakeste – aeroioonide – uurimisele ja neid osakesi mõõta võimaldava aparatuuri väljatöötamisele.

Kandidaadiväitekirjas käsitles ta difusiooni ja turbulentsi moonutatavat mõju aeroioonide mõõteseadmetes, loendites ja spektromeetrites. Temast kujunes rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialist aeroioonide liikuvusspektrometria ja aerosooliosakeste laadumise teooria alal. Oma teadmisi ja oskusi rakendas ta laboratooriumi senini edukalt töötava Tahkuse õhuseirejaama riistvara projekteerimisel ja ehitamisel. Jaan Reineti juhitud kollektiivi koosseisus anti talle 1967. aastal Nõukogude Eesti

preemia. Ta on jõudnud avaldada ligi 200 teaduspublikatsiooni.

Head tööd on Jaan teinud ka tudengite õpetamisel, olles lugeanud nii füüsika üldkursust kui ka erikursusi. Oluline on tema osa füüsika eriala üliõpilaste soojusõpetuse ja molekulaarfüüsika praktikumi arendamisel. Ta on juhendanud kaht doktori-, kaht magistri- ning hulgaliselt diplomija bakalaureusetöid.

Reineti labori õigusjärglase, praeguse füüsika instituudi keskonnafüüsika labori pere tunneb teadur Jaani kui vähe sõnu pruukivat, kuid alati asjalikku ja head nõu andvat, sõbralikku ja abivalmis inimest, kes mahuka tööpanuse kõrval on kahe lapse isana andnud panuse ka Eesti rahva püsimisse.

õnnitlevad kolleegid füüsika instituudi keskkonnafüüsika ja atmosfäärifüüsika laboritest

MARJU LEPAJÕE – 50

Foto: erakogu

28. oktoobril täitub usuteaduskonna kirikuloo teaduril Marju Lepajõel 50 aastat. Klassikalise filoloogi, kreeka ja ladina mõtlejate ja kirikuisade tekstide ühe

parima tundja jaoks Eestis on see muidugi vaid põgus viiv võrreldes veerandsaja sajandi pikkuse paksu kultuurikihiga, millele toetub Euroopa tsivilisatsioon. Ometi võib ka poole sajandi pikkuse lühikese ajaga teha ära sisult ja stiililt nauditava uurimistöö, mida kroonib hiljuti mainekas «Eesti Mõtteloo» sarjas ilmunud artiklite ja esseede kogumik «Roomlaste taltsutamine».

Ise nimetab Marju oma igapäevast tegevust väga lihtsalt: antiik- ja keskaja filosoofia allikete tõlkimine vanakreeka ja ladina keelest ning kommenteerimine. Kõlab lepajõelikult täpselt. Ent missugune töö! «Keele õppimine on loomulikult tuupimine,» ütleb Marju, «aga keeleõppimine on ju ka nauding!» Iseenesestmõistetav tõdemus ühe humanitaari jaoks selle

sõna parimas mõttes. Loomulikult on kõige selle taga pikk haridustee: eesti filoloogia Tartus, klassikalise filoloogia aspirantuur Leningradis, külalisuurijastaatused ja stipendiumid Fribourg'is (Šveits), Göttingenis, Freiburgis, korduvalt Londoni Wartburgi instituudis.

Marju Lepajõe tõlketegevus on leidnud väarikat tunnustamist. Näiteks Eesti Vabariigi presidendi preemia, *Rektor-von-Ewers-Preis* ja TÜ Raefondi preemia (kõik 1999. aastast!), Eesti kultuurkapitali aastapreemia parima kirjandusteadusliku artikli eest ja ajakirja Keel ja Kirjandus aastapreemia parima artikli eest (mõlemad 2009) kõnelevad ise enda eest.

Marju on üliõpilaste seas hinnatud vanade keelte kannatliku õpetaja ja paljude teadusmagistritööde nõudliku juhendajana. Koostöö

tööka üliõpilase põneva teema juhendamisel peab olema rõõm mõlemale, arvab ta. Nii see tema tudengite arvates ka on, sest on juhtunud korduvalt, et väitekiri lihtsalt ei saa valmis, kuna põhjalik ainesse süüvimine avab aina põnevamaid saladusi, mis nõuavad lahendamise

järel. Aga kaitsmistel on retsensentidel olnud ka tõesti raske midagi ette heita, sest juhendaja Marju Lepajõe nimi on parim garantii.

Ja otse loomulikult on Marju huumorimeel ja abivalmidus teinud temast südamliku ja armastatud kolleegi.

Hea Marju, soovime aastaid Sulle vähemalt teist samapalju ja olgu need täis naudingut antiikaja ülevusest ja väärikusest!

kolleegide nimel
Tarmo Kulmar

Õnnitleme

65 Marie Prints, tuletõrjevalvur – 2. oktoober

60 Sulev Ingerpuu, rakubioloogia dotsent – 1. oktoober

Elo Tulmin, klienditeenindaja – 6. oktoober

Heiki Epner, digikogude analüütik – 25. oktoober

Sirje Toover, sekretär – 30. oktoober

55 Tiia Boiko, raamatukoguhoidja – 11. oktoober

50 Tõnu Margus, programmeerija – 9. oktoober

Aivar Vinne, füüsikalise keemia assistent – 23. oktoober

45 Katrin Kern, eesti keele assis-

tent – 24. oktoober

Katri Raik, Narva kolledži direktor – 26. oktoober

Aimar Namm, histoloogia assistent – 30. oktoober

40 Pille Kõiv, haridusuringute ja õppekavaarenduse keskuse peaspetsialist, teadur – 1. oktoober

Astrid Lepik, koristaja – 1. oktoober

Erkki Leego, külalislektor – 4. oktoober

Jaan Liira, taimeökoloogia vanemteadur – 11. oktoober

Kaia Kastepõld-Tõrs, nõustamispsühholoogia lektor – 24. oktoober

Ülo Maiväli, teadur – 26. oktoober

Kaia Linkberg, sekretär – 31. oktoober

35 Marko Ojakivi, turundusspetsialist – 13. oktoober

Ragne Kõuts-Klemm, meediauuringute lektor – 14. oktoober

Kristiina Praakli, teadur – 23. oktoober

Siiri-Lii Sandre, zooloogia teadur – 27. oktoober

Katrin Velbaum, eetikakeskuse projektiijuht, teadur – 27. oktoober

30 Liis Juust, turismimajanduse lektor – 25. oktoober

STIPENDIUMID

TÜ sihtasutuse stipendiumikonkursid sügissemestril 2012

Estraveli stipendiumid – kokku 1995 eurot. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade vahetusüliõpilased ja noorteadlased oma õppe- ja teadusreisi toetuseks.

CWT (Kaleva Traveli) stipendiumid – kokku 6400 eurot. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade magistri- ja doktoritase üliõpilased oma õppereisi toetuseks.

Tartu Raefondi stipendiumid – 9 stipendiumit a 640 eurot, 1

stipendium 640 eurot välisüliõpilasele ja 3954 eurot töötajate ja õppejõudude stipendiumiteks. Üliõpilase stipendiumi saavad taotleda Tartust pärit edukad üliõpilased (keskmine hinne vähemalt 4,0) oma õppe- ja teadustöö toetuseks. Välisüliõpilase stipendiumi saavad taotleda Tartu ülikooli õppekavadel Tartus õppivad välisüliõpilased. Töötajate ja õppejõudude stipendiumid on mõeldud Tartu ülikooli õppejõudude, üliõpilaste ja töötajate tunnustamiseks Tartu linna ajalugu, haldust, infrastruktuuri ja huve käsitlevate silmapaistvate teadus-, õppe- ja arendustöö tulemuste eest, samuti samasuunalise teadus- ja õppetegevuse arendamise eest.

Hea Tahte Fondi stipendium –

1 stipendium 1350 eurot. Taotleda saavad kõikidel õpetajakoolituse õppekavadel täiskoormusel õppivad üliõpilased, kes vajavad majanduslikku tuge. Stipendiumi rahastab Tartu ülikooli rektor prof Volli Kalm maksetena iga kuu.

Silvere-Panti stipendiumid – 6 stipendiumit a 1000 eurot. Taotleda saavad kõikide erialade kõigi tasemete edukad üliõpilased, kes vajavad majanduslikku abi. Võrdsete kandidaatide puhul eelistatakse naisüliõpilasi.

Võorkeelse väitekiri ees-tikeelse resümee stipendium – stipendiumifond on kuni 5000 eurot, stipendiumite arv kuni 10. Taotleda saavad kõikide viimase kahe aasta jooksul Eestis kaitstud

võrkeelsete doktoriväitekirjade autorid. Stipendiumi rahastatakse eestikeelse terminoloogia toetamise programmi vahenditest.

Swedbanki ärietika stipendium – kuni 4 stipendiumi a 2000 eurot. Taotleda saavad kõikide Eesti kõrgkoolide kõikide akrediteeritud erialade doktorandid, kes on motiveeritud tegelema vastutustundliku ettevõtluse ja ärietika küsimustega ning kes soovivad teha selles valdkonnas teadusliku uurimistöö Tü etikakeskuse juhendamisel.

Andreas ja Elmerice Traksi stipendiumid – stipendiumifond on kuni 10 000 eurot, stipendiumite arvu ja suuruse otsustab komisjon. Taotleda saavad arsti-teaduskonnana magistrandid, doktorandid ja teadustööd tegevad arst-residendid, samuti majandus-, õigus ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistrandid ja doktorandid, kelle uurimistöö teema on seotud poliitilise ja riikliku valdkonnaga.

Liisa Kolumbuse stipendiumid – 2 stipendiumi a 1000 eurot. Taotleda saavad arsti-teaduskonna doktorandid.

Laste kliiniliste uuringute fondi stipendium – 1 stipendium 950 eurot. Taotleda saavad laste kliiniliste uuringutega tegelevad arsti-teaduskonna õppejõud, doktorandid ja arst-residendid, oma jooksval aastal avaldatud, ette kantud või avaldamiseks/ettekandmiseks esitatud teadustöödega.

Heidi-Ingrid Maarooši stipendium – 1 stipendium 1000 eurot. Taotleda saavad arsti-teaduskonna põhiõppe üliõpilased, kes on jooksval aastal esinenud arsti-teaduskonna konverentsil ettekandega (k.a stendiettekanne) kliinilise meditsiini valdkonnas ja kes omavad häid tulemusi õppe- ja teadustöös.

Johann von Seidlitz stipendium – 1 stipendiumi 4000 eurot.

RAIDLA & PARTNERID FOND 2012/2013
STIPENDIUMIKONKURSS ON ALANUD!

UUED TINGIMUSED!

Tähelepanu kõik õigusteaduse üliõpilased – alanud on konkurss Raidla & Partnerid Fondi 2012/2013 õa STIPENDIUMITELE

Eesti Rahvuskultuuri Fond on alustanud taotluste vastuvõttu 2012. aasta stipendiumideks. Raidla & Partnerid Fond annab ka sel aastal Tartu Ülikooli õigusteaduse üliõpilastele välja kokku **kuus 2000 euro suurust stipendiumi**.

- **Kolm** stipendiumit antakse Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe läbinud kolmele õpitulemuste poolest edukamale üliõpilasele;
- **Kaks** stipendiumit antakse Tartu Ülikooli magistriõppe esimese aasta õppekava läbinud kahele õpitulemuste poolt edukamale üliõpilasele
- **Üks** stipendium antakse Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe läbinud õpitulemuste poolest edukaimale eesti keelt mitte emakeele kõnelevale üliõpilasele.

TAOTLUSTE VASTUVÕTT LÕPEB 15. OKTOOBRI 2012 KELL 16.00

Täiendav info: www.rln.ee/stipendium

RAIDLA LEJINS & NORCOUS

Stipendiumi saavad taotleda arsti-teaduskonna põhiõppe üliõpilased alates 4. aastast, magistrandid ja doktorandid ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna magistrandid ja doktorandid, kes siirduvad õppima Saksamaale.

Loova täppisteaduse stipendium – 1 stipendium 1000 eurot. Taotleda saavad täppisteaduste valdkonna (füüsika, keemia, matemaatika) bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõppe üliõpilased oma

teadus- või arendustööga, taotletud leiutise- või patendiga, valdkonda tutvustava ja toetava tegevusega, uute innovaatiliste õppemeetodite kasutuselevõtu ja loomisega.

Ü Krimelte stipendium – 1920 eurot. Taotleda saavad loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia eriala magistrandid, kes on valmis kirjutama oma magistritöö etteantud teemal, milleks sel aastal on «Monomeerse MDI määramine polüuretaani prepolümeeris».

Valter Niiluse stipendiumid

– 1 üliõpilase stipendium 640 eurot ja 1 teadlase stipendium 640 eurot. Üliõpilase stipendiumi saavad taotleda läänemere-soome keelte ja eesti murrete valdkonnaga tegelevad kõigi tasemetega edukad üliõpilased. Teadlase stipendiumi saavad taotleda sama valdkonna teadlased või teadlaste grupid.

Reet Montoneni stipendium

– 1 stipendium 650 eurot. Taotleda saavad sotsiaal- ja haridusteaduskonna edukad psühholoogia eriala magistrandid ja doktorandid, kes on spetsialiseerunud või on spetsialiseerumas kliinilisele lapsepsühholoogia erialale.

Jüri Uluotsa stipendium

– 1 stipendium 1000 eurot. Taotleda saavad TÜ doktorandid ja doktorikraadi kaitsnud kuni 41-aastased teadustöötajad ja õppejõud, kelle teadustöö on seotud Eesti riiklusega kõige laiemas tähenduses.

Simon Levini stipendium – 1 stipendium 3195 eurot. Taotleda saavad õigusteaduskonna magistritaseme üliõpilased, kellel on silmapaistvaid tulemusi õppetöös ja karistusõiguse, kriminaalmenetluse, kriminoloogia või õiguspsühholoogia alases teadustöös.

Urmas Sõorumaa stipendium

– 2 stipendiumi iga 1600 eurot. Taotleda saavad edukad õigusteaduskonna kõikide tasemetega üliõpilased (alates 3. semestrist), kellel on silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös, on tulemuslikult kaasa löönud õigusteadusalases arendustegevuses ja on ühiskondlikult aktiivsed inimesed.

Arno Mägi stipendium

– 1 stipendium 1500 eurot. Taotleda saavad õigusteaduskonna kõigi tasemetega üliõpilased, kellel on silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös.

Flory ja Erik Kalve stipendium

– 1 stipendium 1000 eurot. Taotleda saavad majandusteaduskonna kõigi tasemetega edukad üliõpilased ja teadurid. Võrdsete kandidaatide puhul eelistatakse korraldajaliikmeid.

Fred Kudu stipendium – 960 eurot. Taotleda saavad kehakultuuriteaduskonna kõigi tasemetega edukad üliõpilased.

Atko-Meeme Viru stipendium

– 1 stipendium 2000 eurot. Taotleda saavad kõigi avalik-õiguslike kõrgkoolide doktorandid, noorteadlased ja õppejõud (kuni 40 aastased), kes omavad silmapaistvaid tulemusi liikumis- ja sporditeaduste alases teadustöös.

Taotlused stipendiumitele kandideerimiseks tuleb esitada hiljemalt 1. novembriks TÜ sihtasutusele.

Täpsem informatsioon ja nõuded stipendiumite taotlemiseks: www.ut.ee/sihtasutus; tel. 7375852 või 5216820 (Ruth Kotsar).

KAITSMISED

20. septembril kell 12.15 kaitses **Toomas Lott** filosoofia erialal doktoritööd «Plato on Belief (doxa). Theaetetus 184B-187A» («Platon uskumusest (doxa). Theaitetos 184B-187A»). Kaitsmine toimus TÜ nõukogu saalis. Juhendajad vanemteadur Roomet Jakapi ja prof Ülo Matjus, oponent prof Jan Szaif (California ülikool, USA).

4. oktoobril kell 9.15 kaitses **Julia Suhorutšenko** tehnika ja tehnoloogia erialal doktoritööd «Cell-penetrating Peptides: Cytotoxicity, Immunogenicity and Application for Tumor Targeting» («Rakku sisenevad peptiidid: tsütotoksilisus, immunogeensus ning rakendamine tumor-spetsiifilise transportvektori»). Kaitsmine toimus Nooruse 1-121. Juhendaja prof Ülo Langel,

oponent prof Steven F. Dowdy (California ülikool, USA).

5. oktoobril kell 14.15 kaitses **Toms Kencise** eesti ja võrdleva rahvaluule erialal doktoritööd «Disciplinary History of Latvian Mythology» («Läti mütoloogia distsiplinaarne ajalugu»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad prof Kristin Kuutma ja prof Ülo Valk, oponentid dr Pertti Anttonen (Helsingi ülikool, Soome) ja dr Rõta Muktupāvela (Läti kultuuriakadeemia, Läti).

16. oktoobril kell 15 kaitses **Martin Serg** arstiteaduse erialal doktoritööd «Therapeutic Aspects of Central Haemodynamics, Arterial Stiffness and Oxidative Stress in Hypertension» («Tsentraalse hemodünaamika, arterite jäikuse ja oksüdatiivse stressi raviaaspektid hüpertensiooniga patsientidel»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis.

Juhendajad prof Jaan Eha, prof Mihkel Zilmer ja vanemteadur Priit Kampus, oponent prof Jan Filipovsky, PhD (Pilseni ülikool, Tšehhi).

18. oktoobril kell 14.15 kaitses **Peeter Peda** majandusteaduse erialal doktoritööd «The Relationship Between Governance and Performance in Water Services Provision in Estonian Municipalities» («Ettevõtte valitsemise ja tulemuslikkuse vaheline seos veeteenuste osutamisel Eesti kohalikes omavalitsustes»). Kaitsmine toimub Oeconomicumis (Narva mnt 4- B306). Juhendajad prof Toomas Haldma, PhD ja dots Giuseppe Grossi, PhD (Kristianstadi ülikool, Rootsi), oponentid prof Salme Näsi, PhD (Tampere ülikool, Soome) ja prof Loreta Valančienė, PhD (Kaunase tehnoloogiaülikool, Leedu).

19. oktoobril kell 10 kaitses **Nele Tamberg** viroloogia erialal

doktoritööd «Studies on Semliki Forest Virus Replication and Pathogenesis» («Semliki Forest viiruse replikatsiooni ja patogeensuse uurimine»). Kaitsmine toimub TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23c-105). Juhendaja prof Andres Merits, oponent dots Gorben Peter Pijlman (Wageningeni ülikool, Holland).

19. oktoobril kell 14 kaitseb **Jaanika Kumm** arstiteaduse erialal doktoritööd «Molecular Markers of Articular Tissues in Early Knee Osteoarthritis: a Population-Based Longitudinal Study in Middle-Aged Subjects» («Liigeskudede molekulaarsed markerid põlvliigese varase osteoartriooni korral: rahvastikupõhine longitudinaalne uuring keskealistel isikutel»). Kaitsmine toimub Biomedikumis (Ravila 19-1038). Juhendajad prof Agu Tamm ja prof Kalervo Väänänen (Turu ülikool, Soome), oponent prof Ingemar Petersson, MD, PhD (Lundi ülikool, Rootsi).

19. oktoobril kell 16 kaitseb **Tõnu Esko** geenitehnoloogia erialal doktoritööd «Novel Applications of SNP Array Data in the Analysis of the Genetic Structure of Europeans and in Genetic

Association Studies» («Genotüüpiseerimiskiibi andmete uued rakendused Euroopa geneetilise struktuuri analüüsil ning geneetilistes assotsiatsioonuringutes»). Kaitsmine toimub TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudis (Riia 23b-105). Juhendaja prof Andres Metspalu, oponent prof Tiina Paurio (Helsingi ülikool, Soome).

19. oktoobril kell 16.15 kaitseb **Georg Singer** informaatika erialal doktoritööd «Web Search Engines and Complex Information Needs» («Veebi otsingumootorid ja vajadus keeruka informatsiooni järele»). Kaitsmine toimub Liivi 2-405. Juhendajad prof Eero Vainikko, dr Ulrich Norbistrath ja prof Dirk Lewandowski (Hamburgi rakeduskõrgkool, Saksamaa), oponentid prof René Schneider (Genfi juhtimiskõrgkool, Šveits) ja prof dr Joachim Griesbaum (Hildesheimi ülikool, Saksamaa).

23. oktoobril kell 10.15 kaitseb **Timo Arula** doktoritööd «Ecology of Early Life-History Stages of Herring Clupea harengus membras in the Northeastern Baltic Sea» («Räime Clupea harengus membras varajaste elustadiumide ökoloogia Läänemere kirdeosas»).

Kaitsmine toimub Vanemuise 46-301. Juhendajad vanemteadur Henn Ojaveer ja prof Toomas Saat, oponent Brian MacKenzie, PhD (Taani tehnikaülikool, Taani).

25. oktoobril kell 10.15 kaitseb **Inga Hiiesalu** botaanika erialal doktoritööd «Belowground Plant Diversity and Coexistence Patterns in Grassland Ecosystems» («Taime- de maa-aluse mitmekesisuse ja kooseksisteerimise väikeseskaalalised seaduspärad niidukoosteteesides»). Kaitsmine toimub Lai 40-218. Juhendajad prof Meelis Pärtel ja prof Scott D. Wilson (Regina ülikool, Kanada), oponent prof James F. Cahill Jr. (Alberta ülikool, Kanada).

1. novembril kell 12 kaitseb **Pirko Tõugu** psühholoogia erialal doktoritööd ««Where Did We Go Last Weekend?» Socialization of Children Through Pastevent Reminiscing in Various Cultural Contexts» (««Kus me eelmisel nädalavahetusel käisime?» Laste sotsialiseerimine meenutusvestlustes erisugustes kultuurikontekstides»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Tiia Tulviste, oponent prof Birgit Leyendecker (Ruhri ülikool, Saksamaa).

TUNNUSTUSED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvivad 70. sünnipäeval filosoofiateaduskonna germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituudi inglise keele ja foneetika lektor **Leili Kostabi**, 65. sünnipäeval filosoofiateaduskonna ajaloo ja arheoloogia instituudi kunstiajaloo lektor **Kaur Alttoa** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi analüütilise ja füüsikalise keemia teadur **Mare Must**, 60. sünnipäeval arstiteaduskonna

farmakoloogia instituudi õppekorralduse spetsialist **Hiie Sarv**, filosoofiateaduskonna biosemiootika professor **Kalevi Kull**, filosoofiateaduskonna filosoofia ja semiootika instituudi semiootika vanemteadur **Mihhail Lotman** ja semiootika dotsent **Ülle Pärli** ning majandusteaduskonna arendusprodekaan, majanduspoliitika professor **Jüri Sepp**. Samuti sai väikese medali ja tänukirja kinnisvaraosakonna arvestustalituse juhataja **Erki Tamm**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tun-

nustati 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi teadurit **Tiina Tennot**, 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna kunstiajaloo professorit **Juhan Maistet** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna molekulaar- ja rakubioloogia instituudi rakubioloogia dotsenti **Sulev Ingerpuud**. Samuti pälvivad aumärgi ja tänukirja filosoofiateaduskonna filosoofia ja semiootika instituudi praktilise filosoofia dotsent **Paul McLaughlin**.

TÜ tänukirja pälvivad 60. sünni-

päeval arstiteaduskonna dekanadi õppekorralduse spetsialist **Leida Rõivassepp**, 55. sünnipäeval

arstiteaduskonna biomedikumi raamatukoguhoidja **Krista Lukka** ning 50. sünnipäeval loodus- ja

tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi bio- ja keskkonnafüüsika osakonna teadur **Erko Jalviste**.

TEATED

Oktoobris TÜ aulas: 5. oktoobril kell 9 õigusteaduskonna konverents, 12. oktoobril kell 19 kontsert «Valguse ja varju templi helid», 13. oktoobril kell 18 kontsert «Muusikalised pärlid keskaegsest Euroopast» – esineb Taani-Saksa ansambel Pons Vivi, 17. oktoobril kell 19 Eesti Kontserdi kontsert, esinevad Oksana Sinkova (flöödi), Andreas Lend (šello) ja Lea Leiten (klaver), 19. oktoobril kell 19 esineb Korea traditsioonilise muusika ansambel Seodo Sori, 20. oktoobril kell 12 korporatsioon Raimla juubeliüritus, kell 18 meeskoor Forestalia 40. aastapäeva kontsert, 25. oktoobril kell 18 kontsert «Academia Gustaviana 380» – Bach'i kohvikantaat ja barokiaja muusikapärlid, 30. oktoobril kell 19 valge klaveri kontsert, esineb Sten Lassmann.

TÜ pensionäride ühingus

Vitae: 9. ja 11. oktoobril kell 11-15 on Vitae ruumides võimalik registreeruda 17. oktoobril toimuvale Tallinna sõidule, 16. oktoobril kell 11 elulooring ja kell 13 lauluklubi, 17. oktoobril kell 8 sõidame Vane-muise alumisest parklast Tallinna, 18. oktoobril kell 11 humanitaaria klubi, 20. oktoobril kell 11 eksliibrise klubi, 22. oktoobril kell 16 põltsamaalaste klubi, 23. oktoobril kell 13 matemaatikute klubi, 25. oktoobril kell 15 keemikute klubi, 1. novembril kell 12.30 arstide klubi.

Õpetatud Eesti Seltsi koosolekud: 17. oktoobril esineb Kairit Kaur ettekandega «Kes oli Liivimaa luuletajanna preili von Graf?» ja 31. oktoobril Jürgen Beyer ettekandega «Mereröövliite panus

Johann Fischeri kirjastustegevusele varauusaegses jututraditsioonis». Kõnekoosolekud toimuvad kell 16.15 aadressil Lossi 3-217. Lisainfo: www.ut.ee/OES.

5. oktoobril tähistab hispaania filoloogia eriala oma 20. aastapäeva **konverentsiga** Tartu kirjanike majas. Kell 9.30 algaval konverentsil kõnelevad Jüri Talvet, Juan Manuel Leal Funes, Francisco Javier García Hernández, Maarja Sepp, Triin Löbus, Mari Kruse, Klarika Kaldjärv, Merilin Kotta ja Ruth Sepp. Välja kuulutatakse ka hispaania vaimu teemalise kirjanduskonkursi parimad. Rohkem infot aadressil www.fl.ut.ee/gr/oppetoolid/hispanistika.

5. oktoobril kell 10.15 peab Liivi 2-317 tarkvaratehnika dotsendi kohale kandideerija Imed Hammouda **venia legendi** loengu teemal «Architectural Design Decisions Motivated by Open Source Legality Coneems».

5. oktoobril tähistab sotsiaal- ja haridusteaduskond 20 aasta möödumist TÜ sotsiaalteaduskonna loomisest **konverentsiga «Doktorid Eesti ühiskonnale»**, mille juhtteemaks on doktorihariduse tähtsus ühiskonna jaoks. Konverentsil esinevad teaduskonnas kraadi kaitsnud doktorid. Päeva lõpus diskuteeritakse doktorihariduse üle. Täpsem teave, päevakava ja registreerumine on TÜ sotsiaal- ja haridusteaduskonna koduleheküljel.

Tartu üliõpilasteater osaleb kahe lavastusega 10.-12. oktoobril Tallinnas ja Tartus toimival **rahvusvahelisel üliõpilasteatrite minifestivalil**. Mõlemas linnas etendab üliõpilasteater lavastust «Ulgumerel»

ning 12. oktoobril toimub Tartus Athena keskuse põõningusaalis uue lavastuse «Õnnestunud elu» esietendus. Lisaks Tartu üliõpilasteatritele võtavad festivalist osa ka Belgia Liege'i kuningliku ülikooli teater ja Valgevene Minski riikliku ülikooli teater Na Balkone. Lisainfo: www.ut.ee/teater.

12. ja 13. oktoobril korraldavad praktilise ja teoreetilise filosoofia õppetoolid ühise **töötoa «Oktoberfest»**, kus tunnustatud filosoofid tutvustavad oma ala uusimaid arenguid. Töötoas esinevad Jonathan Dancy, Antti Kauppinen, Michael Devitt ja Jussi Haukioja. Töötuba asendab MA seminari ning praktilise ja teoreetilise filosoofia magistrantidele on osalemine kohustuslik.

1. ja 2. novembril toimub TÜ Narva kolledžis IV rahvusvaheline **konverents «Teaching English and Teaching in English»**. Konverentsi eesmärk on võimaldada uurimistulemuste ja parimate kogemuste arutelu ja jagamist inglise keele õpetamise ja lõimitud aine- ja keeleõppe valdkondades, keskendudes uurimisele, innovaatilistele ideedele ja praktilistele kogemustele arendamisele.

3. novembril algusega kell 10 toimub Biomedikumis **TÜ roheteaduse seltsi sügisseminar** kõhuvalul teemal. Oodatud on nii arstiteaduskonna tudengid ja töötavad proviisorid kui ka teised huvilised.

Tartu ülikooli sümfooniaorkester ootab vabadele kohtadele pillimängijaid, eriti oodatud on vaskpillimängijad. Täpsem info telefonil 5910 5099 või endrik9@gmail.com (intendant Endrik Pikk Saar). Vaata ka www.orkester.ut.ee.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee